

čtenář

MĚSÍČNÍK PRO KNIHOVNY

11

2021

ročník 73

Cena 40 Kč

PERSONÁLNÍ PROBLEMATIKA V KNIHOVNÁCH

- Management v knihovnách
- Popis práce
- Výtky za nekvalitní práci

KNIHOVNY V NOVÉM

- Knihovna města Ostravy,
pobočka Podroužkova
- Přístupnost knihoven pro osoby
se specifickými potřebami

Koncepční materiály

- Plnění *Koncepce rozvoje knihoven na léta 2017–2020* a dotační politika MK
- Memorandum o meziresortní spolupráci MK a MŠMT

Události

- *Knihovny současnosti 2021*
- Medaile Z. V. Tobolky
- Knihovna roku 2021
- Setkání venkovských knihoven na Vysočině

Ministři kultury a školství podepsali Memorandum o meziresortní spolupráci s. 390–392
 ↑ **Ministři Luboš Zorálek a Robert Plaga po podpisu Memoranda**

Foto: archiv MK/MŠMT

Ocenění Medailí Z. V. Tobolky v roce 2021 s. 396–397
 ↑ **Ocenění společně s ministrem kultury Lubomírem Zorálkem, předsedou SDRUK Tomášem Řehákem a předsedou Nadace knihoven Tomášem Kubíčkem**

Foto: Milan Říský

Knihovna roku 2021 a 2020

slavnostní udílení cen 14. 10. 2021, Zrcadlová kaple Klementina

Cenu za Knihovnu roku 2021 v kategorii „základní knihovna“ získala Obecní knihovna ve Stanicích ze Středočeského kraje; ocenění převzaly **Zuzana Brychtová Horecká** a **Barbora Černohorská** ve společnosti starostky Apoleny Novotné (zcela vpravo)
 Foto: Eva Hodíková

Cenu za Knihovnu roku 2020 v kategorii „základní knihovna“ získala Knihovna Halenkov ze Zlínského kraje; ocenění převzala **Marcela Šuláková**
 Foto: Eva Hodíková

Diplom Ministerstva kultury za Knihovnu roku 2021 v kategorii „základní knihovna“ získala Místní knihovna v Čímeři z Kraje Vysočina; ocenění převzala **Michaela Láníková** (zde v interiéru své knihovny)

Foto: Jakub Mertl

Diplom Ministerstva kultury za Knihovnu roku 2021 v kategorii „základní knihovna“ získala Veřejná knihovna Sliveneč z Hlavního města Prahy; ocenění převzaly **Irena Krejčová** (druhá zleva) a **Jiřina Haningerová** (první zprava) ve společnosti zástupců Městské části Praha-Sliveneč místostarostky Lenky Kudlákové a tajemníka Matěje Mlčocha
 Foto: archiv Městské části Praha-Sliveneč

Cenu za Knihovnu roku 2020 v kategorii „významný počin v poskytování veřejných knihovnických a informačních služeb“ získaly Městská knihovna v Praze za projekt Central (ocenění převzali **Tomáš Řehák** a **Ivana Ferdinandová**, viz foto) a Městská knihovna Polička za projekt Centra technického vzdělávání Půda (ocenění převzaly **Hana Šandová** a **Tereza Stříteská**)
 Foto: archiv MKP

Cenu za Knihovnu roku 2021 v kategorii „významný počin v poskytování veřejných knihovnických a informačních služeb“ získaly Národní knihovna ČR za zpřístupnění digitálních knihoven v době pandemie COVID 19 (ocenění převzal její ředitel **Tomáš Foltýn**, viz foto) a Knihovna Jiřího Mahena v Brně za projekt Knihovna Na Křížovatce (ocenění převzali pracovníci knihovny v čele s **Libuší Nivnickou**, ředitelkou KJM)
 Foto: Eva Hodíková

Téma – Personální problematika v knihovnách

- 383_ **Management v knihovnách** | Libuše Nivnická
- 384_ **Popis práce** | Jitka Kotisová
- 386_ **Výtky za nekvalitní práci: pouze písemně?** | Richard Ščerba
Koncepční materiály
- 388_ **Závěrečná zpráva o plnění Konceptce rozvoje knihoven v České republice na léta 2017–2020 a dotační politika Ministerstva kultury** | Vít Richter
- 390_ **Ministři kultury a školství podepsali Memorandum o meziresortní spolupráci** | Jana Linhartová
- 393_ **Kronika Otec zakladatel digitalizace rukopisů a Manuscriptoria** (ohlédnutí za S. Psohlavcem) | Vladimír Karen
Udržitelnost rozvoje v knihovnách
- 394_ **Podcast o budoucnosti, ve které nám nepoteče do bot** | Eliška Bartošová, Ondřej Hudeček
Události
- 396_ **Ocenění Medailí Zdeňka Václava Tobolky v roce 2021** | Blanka Konvalinková
- 398_ **Knihovny současnosti 2021 (s jízdním kolem)** | Veronika Chruščová
- 399_ **#knihovnaroku2021** | Monika Kratochvílová
- 402_ **Setkání venkovských knihoven tentokrát na Vysočině** | Lucie Macháčková
Knihovny v novém
- 405_ **Knihovna splněných přání** | Miroslava Sabelová
- 408_ **Přístupnost knihoven pro osoby se specifickými potřebami z pohledu stavebnětechnické stránky. Část 1** | Petra Okřínová
- 412_ **Představujeme Knihovna Eduarda Petišky v Brandýse nad Labem-Staré Boleslavi je stoletou dámou** | Věra Krajičková
- 415_ **Recenze Jan Amos Komenský a jeho svět** | Milan Valden
- 416_ **Z Knihovny knihovnické literatury** | Vladana Pillerová
- 418_ **Psal se jinde** | Renáta Salátová
- 419_ **Ze světa** | Roman Giebisch
- 420_ **Literární výročí Prosinec** | Milan Valden

Popiska k titulní straně obálky:
 Dětské oddělení s unikátními regály pro nejmenší čtenáře
 Foto: Marek Weissbrod

ELEKTRONICKÁ VERZE A ARCHIV ČTENÁŘE — <https://svkkl.cz/ctenar>

CONTENTS

- Topic – Personnel issues at libraries**
- 383_ **Management at libraries** | Libuše Nivnická
- 384_ **Job description** | Jitka Kotisová
- 386_ **Reprimands for poor-quality work: in writing only?** | Richard Ščerba
Policy material
- 388_ **Final report on fulfilment of The Libraries development policy in the Czech Republic, 2017–2020 and the Ministry of Culture's subsidy policy** | Vít Richter
- 390_ **The Ministers of Culture and Education signed a Memorandum on Interdepartmental Collaboration** | Jana Linhartová
Chronicle
- 393_ **The father/founder of manuscript digitization and Manuscriptorium (Stanislav Psohlavec in retrospect)** | Vladimír Karen
Sustainability of development at libraries
- 394_ **Podcast on a future in which our shoes don't leak** | Eliška Bartošová, Ondřej Hudeček
Events
- 396_ **Tobolka Awards 2021** | Blanka Konvalinková
- 398_ **Libraries Today 2021 (with a bike)** | Veronika Chruščová
- 399_ **#knihovnaroku2021** | Monika Kratochvílová
- 402_ **Rural libraries meeting, this time in Vysočina** | Lucie Macháčková
Libraries afresh
- 405_ **The library of granted wishes** | Miroslava Sabelová
- 408_ **Library accessibility for those with special needs... Part One** | Petra Okřínová
Presenting
- 412_ **The Eduard Petiška Library in Brandýs nad Labem-Stará Boleslav is a centenarian** | Věra Krajičková
Reviews
- 415_ **Comenius and his world** | Milan Valden
- 416_ **From the Library of librarians' literature** | Vladana Pillerová
- 418_ **Written elsewhere** | Renáta Salátová
- 419_ **From the World** | Roman Giebisch
- 420_ **Literary anniversaries December** | Milan Valden

INHALT

- Thema – Personalfragen in Bibliotheken**
- 383_ **Management in Bibliotheken** | Libuše Nivnická
- 384_ **Stellenbeschreibung** | Jitka Kotisová
- 386_ **Vorhaltungen wegen mangelhafter Arbeit: nur schriftlich?** | Richard Ščerba
Konzeptionelle Materialien
- 388_ **Abschlussbericht über die Umsetzung Bibliotheksentwicklungskonzept in der Tschechischen Republik für Jahre 2017–2020 und die Förderpolitik des Kulturministeriums** | Vít Richter
- 390_ **Kulturminister und Minister für Schulwesen unterzeichneten ein Memorandum über interministerielle Mitarbeit** | Jana Linhartová
Chronik
- 393_ **Gründervater der Manuskriptdigitalisierung und Manuscriptorium (Rückblick in S. Psohlavec)** | Vladimír Karen
Nachhaltige Entwicklung in Bibliotheken
- 394_ **Podcast über die Zukunft, in der uns das Wasser in die Schuhe nicht fließt** | Eliška Bartošová, Ondřej Hudeček
Ereignisse
- 396_ **Zdeněk Václav Tobolka Preis im Jahr 2021** | Blanka Konvalinková
- 398_ **Bibliotheken der Gegenwart 2021 (mit einem Fahrrad)** | Veronika Chruščová
- 399_ **#knihovnaroku2021** | Monika Kratochvílová
- 402_ **Zusammentreffen der Landbibliotheken diesmal im Hochland** | Lucie Macháčková
Bibliotheken im neuen Mantel
- 405_ **Bibliothek der erfüllenden Träume** | Miroslava Sabelová
- 408_ **Erreichbarkeit der Bibliotheken für Benutzer mit spezifischen Bedürfnissen... (Teil 1)** | Petra Okřínová
Wir stellen vor
- 412_ **Die Eduard Petiška Bibliothek in Brandýs nad Labem-Stará Boleslav ist eine hundertjährige Dame** | Věra Krajičková
Rezension
- 415_ **Jan Amos Komenský und seine Welt** | Milan Valden
- 416_ **Aus der Bibliothek der bibliothekarischen Literatur** | Vladana Pillerová
- 418_ **Es wurde woanders geschrieben** | Renáta Salátová
- 419_ **Aus der Welt** | Roman Giebisch
- 420_ **Literarische Jahrestage Dezember** | Milan Valden

OD REDAKČNÍHO STOLU

Milé čtenářky, milí čtenáři, časopis *Čtenář* je mimo jiné také soustavnou a dlouhodobou kronikou knihovnického oboru. Jeho listopadové číslo bývá každoročně alespoň z části věnováno informacím o cenách udílených v podzimních měsících – a není tomu jinak ani v roce letošním. Knihovnická ocenění jsou rozdána. Článek Moniky Kratochvílové a druhá strana obálky přináší slovem i fotografiemi přehled nominovaných a oceněných v rámci soutěže Knihovna roku, v časopise najdete i informaci o nových držitelích Medaile Z. V. Tobolky z pera Blanky Konvalinkové. Další ocenění se představí v čísle prosincovém. Redakce se připojuje ke gratulantům!

Také některé akce (byť vloni „jen“ virtuálně) probíhají pravidelně každý rok. Na jiné události je třeba si poměrně dlouho počkat – od září se knihovnická obec může radovat z podepsání dlouho připravovaného dokumentu na úrovni ministerstev. Memorandum o spolupráci mezi rezorty školství a kultury by podle Jany Linhartové, členky expertní pracovní skupiny připravující tento dokument a také autorky článku rubriky *Koncepční materiály*, neměl být jen kusem papíru, ale podkladem pro další návazné kroky a nastavení užší spolupráce mezi oběma ministerstvy. Že je užitečné nejenom se dívat kupředu, ale také nazpět, jak se dařilo plnit, co jsme si předsevzali v minulosti, ukazuje ve stejné rubrice příspěvek Víta Richtera – ten si všímá závěrečné zprávy ke knihovnické koncepci platné do roku 2020.

Rubrika *Téma* tentokrát předkládá personální problematiku v knihovnách. Informuje o činnosti Zaměstnanécké sekce SKIP na základě proběhlého semináře v Brně a přináší některé praktické rady. V další nabídce nechybějí články věnované udržitelnému rozvoji, přístupnosti služeb pro osoby se specifickými potřebami, setkání venkovských knihovníků na Vysočině, představí se knihovna v dvojměstí Brandýs nad Labem-Stará Boleslav i Knihovna města Ostravy, její rozkvetlá pobočka Podroužkova, podle autorky „knihovna splněných přání“.

A ještě k aktuální koncepci rozvoje knihoven: Veronika Chrušćová ve svérázném ohlédnutí za letošní konferenci *Knihovny současnosti* vtipně i pravdivě přidává čtvrtý pilíř – pilíř sounáležitosti a nadšení. Tak přeji vám i nám tady v redakci, ať je tenhle pilíř dobře stavěný, pevný a stabilní nezávisle na okolnostech a pomáhá ostatním třem v koncepci zmiňovaným pilířům držet knihovnictví v ČR v dobré kondici.

PAVLA VLKOVÁ

čtenář MĚSÍČNÍK PRO KNIHOVNY

11 | 2021 | ročník 73

Středočeský kraj

Vydává:

Středočeská vědecká knihovna v Kladně, příspěvková organizace Středočeského kraje, ul. Generála Klapálka 1641, 272 01 Kladno

Evid. č. časopisu MK ČR E 485
ISSN 0011-2321 (Print) ISSN 1805-4064 (Online)
Šéfredaktor: PhDr. Jaroslav Císař
Redaktorka: PhDr. Pavla Vlková
Grafická úprava a sazba: Kateřina Bobková

Sídlo redakce (příjem inzerce a objednávky na předplatné):

Středočeská vědecká knihovna v Kladně, příspěvková organizace, Gen. Klapálka 1641, 272 01 Kladno
tel.: 312 813 154
e-mail: ctenar@svkkl.cz (Jaroslav Císař)
e-mail: ctenar.vlkova@svkkl.cz (Pavla Vlková)

Redakční rada: PhDr. Radek Liška (předseda), Mgr. Michaela Dombrovská, Ph.D., Mgr. Lenka Dostálová, Mgr. Svatomíra Fojtová, Mgr. Zlata Houšková, Mgr. Veronika Hymblerová Trachtová, Mgr. Martina Košanová, Mgr. Lucie Macháčková, Mgr. Petra Miturová, PhDr. Marie Otavová, PhDr. Vít Richter, PhDr. Renáta Salátová

Tisk: Calamarus, s. r. o., Pod Táborem 54/10, 199 00 Praha 9

Distribuce:

Rozesílání časopisu zajišťuje SEND Předplatné, spol. s r. o., Ve Žlíbku 1800/77, hala A3, 193 00 Praha 9 - Horní Počernice, tel.: 602 514 779, e-mail: martina@send.cz
Rozšiřují též společnosti holdingu PNS a. s. – drobný prodej; MONITOR CZ, s. r. o.; SUWECO CZ, spol. s r. o.
Podávání novinových zásilek povoleno Ředitelstvím poštovní přepravy Praha čj. 1371/1994 ze dne 20. 6. 1994.
Podávání novinových zásilek bylo povoleno Českou poštou s. p. OZSeč Ústí nad Labem dne 21. 1. 1998. j. zn. P-327/98.
Cena jednoho čísla 40 Kč, roční předplatné 460 Kč (dvojčíslo 60 Kč).

Předplatné pro Slovensko: Heršlová Dana, L. K. Permanent, spol. s r. o., pošt. schránka 4, 834 14 Bratislava 34, tel.: 00421-02 49 111 203, e-mail: herslova@lkpermanent.sk
Cena jednoho čísla 2 €, roční předplatné 22,67 € (dvojčíslo 2,67 €)

Časopis vychází s podporou dotace z programu MK ČR Knihovna 21. století. Vydavatel si vyhrazuje právo zveřejnit publikované materiály i na internetu.

Číslo odevzdáno k tisku 10. 11. 2021.

Číslo vyšlo 15. 11. 2021.

Nevyžádané rukopisy se nevracejí.

Téma

Personální problematika v knihovnách

Management v knihovnách

Poměrně často se setkávám s názorem lidí, že práce v knihovně je taková příjemná a o-počinková záležitost, a tedy řídit knihovnu je vlastně také taková „brnkačka“. Co může být složitějšího na tom vést organizaci, která má zajištěné financování z veřejných zdrojů, zaměstnanci mají jistotu pravidelných výplat?

Knihovna se jako každá jiná firma či organizace pohybuje v právním rámci, který je pro ni závazný, a zodpovídá za činnosti svému zřizovateli. Není snadné vyznat se ve všech paragrafech, nařízeních či směrnících. Obzvláště tehdy, kdy většina veřejných knihoven nemá své vlastní právníky, personalisty a další specialisty. Proto je jednou z klíčových rolí Svazu knihovníků a informačních pracovníků ČR (SKIP) poskytovat nejen svým členům, ale všem veřejným knihovnám odbornou podporu.

Knihovna jako zaměstnavatel, to je oblast, které se od roku 2005 věnuje Zaměstnavatelská sekce SKIP. Sekce projednává témata, která jsou v centru pozornosti statutárních orgánů, manažerů na všech stupních řízení, personalistů, ekonomů, metodiků. A samozřejmě je určena i knihovníkům, kteří se zejména v menších knihovnách zároveň ocitají v roli vedoucího, který musí ovládnout všechny potřebné znalosti v jedné osobě.

Portfolio působnosti zaměstnavatelské sekce je široké. Zahrnuje obecně legislativní oblast, témata managementu, jako je finanční řízení, tvorba koncepcí a strategií, marketing, fundraising atd. Aktuálně jsou také zařazována témata související s novinkami v legislativě. Byl to například registr smluv, elektronická spisová služba, povinnosti v archivní péči, bezpečnost práce aj. V průběhu let se členové Zaměstnavatelské sekce SKIP také aktivně podíleli na tvorbě koncepce celoživotního profesního vzdělávání, novele katalogu prací, národní soustavě kvalifikací (NSK) a národní soustavě povolání (NPO), průzkumu věkové, mzdové a vzdělanostní struktury pracovníků knihoven, komunikaci s odborovým svazem (kolektivní smlouva vyššího stupně). Přenášeny jsou i zahraniční zkušenosti – např. IFLA. Velmi praktickou informační platformou je také existence elektronické konference Zaměstnavatel (zamestnavatel@ekonference.nkp.cz), kam je možné se přihlásit. Jsou zde průběžně zveřejňována upozornění na akce, novinky v legislativě či odkazy na další zdroje informací. V době covidové to byly také průběžné informace o aktuálních opatřeních apod.

Možných témat je nepřeberné množství, ale to, co se od doby vzniku této sekce ukazuje jako nejpotřebnější, je oblast rozvoje lidských zdrojů. Ostatně je to logické, protože úspěch či neúspěch každé knihovny závisí primárně na kvalitním personálním zabezpečení. Zároveň je práce s lidmi jednou z nejnáročnějších manažerských disciplín. Systematicky se věnujeme při vzdělávání tématům, která souvisejí s personální prací. Jako červená nit se všemi ročníky zpravidla dvoudenních seminářů vine téma zákoníku práce, který průběžně doznává řadu změn a novinek, se kterými je třeba umět pracovat. Výhodou je, že dlouhodobě spolupracujeme se zkušeným specialistou na pracovní právo, který zároveň zná specifika příspěvkových organizací a dokáže reagovat na konkrétní individuální dotazy.

Zpravidla druhý den semináře se nastolují témata, která můžeme shrnout jako doporučení pro personální práci v knihovnách. Jedná se o kombinaci přednášek specialistů a sdílení dobré praxe. Takto také proběhl letošní červnový dvoudenní seminář, konaný poprvé jen v on-line formě. Bohužel jsme tímto způsobem přišli o důležitou součást seminářů – tj. živé diskuse

s výměnou názorů, které často probíhají dlouho po skončení oficiálního programu. Na druhou stranu se touto cestou mohli zúčastnit i zájemci, pro které je obtížné opustit svá pracoviště. Ukázalo se tedy, že do budoucna bude užitečné obě formy skloubit.

Na programu letošního ročníku se vedle specialisty na pracovní právo a zákoník práce podíleli kolegové ze tří knihoven, kteří byli ochotni podělit se o své zkušenosti z personální práce, nasdílet všem své prezentace a poskytnout pro inspiraci vybrané dokumenty ze svých knihoven. Byly to: Národní knihovna ČR, Knihovna města Ostravy a Knihovna Jiřího Mahena v Brně. Všem přednášejícím velmi děkuji. Z dotazů a reakcí na chatu bylo zřejmé, že témata, kterým jsme se věnovali, zaujala a je zájem je dále rozvíjet, proto jsme ještě letos připravili na 25. 11. webinář *Práce s týmem*, pro který se nám podařilo získat kvalitní vzdělávací agenturu.

Konkrétní obsah semináře na rok 2022 se připravuje, zájemci mohou sledovat elektronické konference nebo web SKIP. Chceme vycházet zejména z publikace *Jak řídit knihovnu – příručka pro začínající vedoucí a ředitele knihoven* (vydala NK ČR 2021).

předsedkyně Zaměstnavatelské sekce SKIP **LIBUŠE NIVNICKÁ** | nivnicka@kjm.cz

Téma

Personální problematika v knihovnách

Popis práce

Pomineme-li nezbytné povinnosti vyplývající z legislativy, umožňuje v jakékoliv organizaci či firmě detailně zpracovaný popis práce stanovit jasná pravidla a podmínky, za kterých je konkrétní druh práce vykonáván. Samotný popis práce typicky odpovídá konkrétnímu pracovnímu místu zastávanému jednou osobou.

Ve veřejných službách a správě je mzdová politika organizace navíc striktně nastavena podle podmínek platových tabulek a *Katalogu prací*. S ohledem na tuto skutečnost musí popisy pracovních náplní ve veřejných službách a správě obsahovat věty právě z *Katalogu prací*, a navíc i tak, aby odpovídaly i platovému zařazení zaměstnance.

Každá organizace si na základě analýzy svých potřeb definuje, co má zaměstnanec na dané pozici konkrétně vykonávat. Ve většině případů bývají pracovní náplně velmi stručným dokumentem, který obsahuje právě tyto všeobecné věty z *Katalogu prací*, případně ještě několik dalších velmi stručných informací o tom, co má zaměstnanec s ohledem na jeho pracovní zařazení na pracovišti dělat.

Převážná část manažerů si však v duchu klade otázku, proč vlastně věnovat drahocenný čas sepsání dokumentu, který je stejně většinou pouhým stručným sdělením o tom, co má zaměstnanec na svém pracovišti vykonávat. Velká stručnost těchto dokumentů pak způsobuje, že je nutné podřízeným opakovaně vysvětlovat, co mají dělat a jak to mají dělat. Také adaptační proces nových zaměstnanců je díky tomu náročným obdobím, a to jak pro nového zaměstnance, tak pro manažera, který musí věnovat velké množství času i energie zácviku nováčka, aby mu pomohl v co nejrychlejší orientaci i začlenění do organizace i samotného pracovního procesu.

Vzhledem k těmto skutečnostem se nabízí řešení pracovních náplní formou vlastně velmi podrobného návodu, jak kterou činnost přesně vykonávat, a to až po definování přesných komunikačních linií a konečných výstupů práce konkrétní pracovní pozice. Tento popis je pak také

podkladem při hodnocení zaměstnance, při personální změně či dlouhodobé nemoci zaměstnance, je velmi efektivní pomůckou při zapracování náhrady a v neposlední řadě také eliminací tzv. nepostradatelnosti zaměstnance, který se nechce dělit o své znalosti a dovednosti s kolegy.

Každý zaměstnanec musí mít však takto zpracovanou pracovní náplň vždy u sebe k dispozici, aby v případě nejasností při výkonu svojí práce mohl kdykoliv nahlédnout, jak má přesně postupovat při vykonávané činnosti.

Při zpracování těchto podrobných pracovních náplní je nutné si nejdříve ujasnit přesný název pracovní pozice a její zařazení v organizační struktuře. Pro jednoznačnou definici názvu funkčního místa i jeho obsahu je základní pomůckou *Katalog prací, Národní soustava kvalifikací* (www.nsk.cz) a *Národní soustava povolání* (www.nsp.cz).

Při dalším kroku je nezbytné si uvědomit, jaký smysl má konkrétní funkční místo ve vztahu k dalším funkčním místům, jaký je jeho účel ve vztahu k organizaci jako celku, ve vztahu ke klientům či zákazníkům organizace, a v neposlední řadě také to, jaké důsledky bude mít pro organizaci jako celek, pokud zaměstnanec svou práci nebude vykonávat v takovém rozsahu a kvalitě, jak se od něj očekává.

Aby zaměstnanec věděl, jaké jsou jeho kompetence i povinnosti, musí být zcela jasně definováno, kdo je jeho nadřízeným, podřízeným, jaké má pravomoci a k jakým rozhodnutím je zplnomocněn.

Každé pracovní místo musí mít zcela jasně stanoveny požadavky na vzdělání, praxi zaměstnance, dále třeba na jazykové znalosti, specifické znalosti vztahující se k funkčnímu místu, fyzické předpoklady a zdravotní stav.

Tato velmi detailně rozpracovaná pracovní náplň obsahuje všechny činnosti vykonávané zaměstnancem rozepsané do jednotlivých dílčích kroků, a to až ke konečnému výsledku práce, tedy samotnému produktu pracovní pozice. Součástí této pracovní pomůcky zaměstnance, kterou má mít vždy u sebe k dispozici, je pak také seznam interních materiálů, směrnic, formulářů, pomůcek a v neposlední řadě i doporučení pro optimální výkon.

Nedílnou součástí takto zpracované pracovní náplně je i velmi pečlivé definování komunikačních linií, tedy kdo od koho co přijímá (materiály, informace, úkoly, atd.) a jakým způsobem i přesně komu jsou předány výstupy.

Pro objektivní zhodnocení toho, zda zaměstnanec svoji roli podle popisu funkčního místa plní v požadovaném rozsahu a kvalitě, je pak spolehlivým nástrojem k měření produktivity zaměstnance statistika pracovní pozice. Statistika samotná se tak stává pro zaměstnance velmi účinným motivačním nástrojem, kdy zaměstnanec jasně vidí, jaký je jeho výkon, a manažerovi statistika poskytuje zcela jasný obraz, jakého výkonu zaměstnanec skutečně dosahuje, čehož může plně využít při pravidelném hodnocení zaměstnanců.

JITKA KOTISOVÁ | kotisova@kjm.cz

Do čísla přispěli

Mgr. Eliška Bartošová – neformální pracovní skupina Udržitelnost v knihovnách ■ **Mgr. Roman Giebisch, Ph.D.** – Národní knihovna ČR ■ **Mgr. Ondřej Hudeček, Ph. D.** – Městská knihovna v Praze ■ **Mgr. Veronika Chrušćová** – Městská knihovna v Praze ■ **Ing. Vladimír Karen** – Albertina icome Praha, s. r. o. ■ **Mgr. Blanka Konvalinková** – Krajská vědecká knihovna v Liberci ■ **Bc. Jitka Kotisová** – Knihovna Jiřího Mahena v Brně ■ **Mgr. Věra Krajíčková** – Knihovna Eduarda Petišky, Brandýs n. L.-Stará Boleslav ■ **Mgr. et Mgr. Monika Kratochvílová** – Moravská zemská knihovna ■ **Mgr. Jana Linhartová** – Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem ■ **Mgr. Lucie Macháčková** – Národní knihovna ČR ■ **Ing. Libuše Nivnická** – Knihovna Jiřího Mahena v Brně ■ **Ing. Petra Okřinová** – Vysoké učení technické v Brně ■ **Mgr. Vladana Pillarová** – Národní knihovna ČR ■ **PhDr. Vít Richter** – Národní knihovna ČR ■ **Mgr. Miroslava Sabelová** – Knihovna města Ostravy ■ **PhDr. Renáta Salátová** – Národní knihovna ČR ■ **Ing. Richard Ščerba, MBA** – Národní knihovna ČR ■ **Milan Valden** – Národní knihovna ČR

Výtky za nekvalitní práci: pouze písemně?

Často se dostáváme do situace, kdy nám znění zákoníku práce připadá srozumitelné a jasné, nicméně následně, v reálné praxi, narazíme na případy, kdy si nejsme jisti, zda postupujeme správně, či bychom měli postupovat jinak. Správný personalista v současné době musí být vybaven znalostmi nejen ze základního právního předpisu, kterým je zákoník práce, ale rovněž znalostmi dalších právních předpisů a zejména pak rozhodnutí soudů, které příslušná ustanovení zákonů vykládají a interpretují. V tomto článku se budu zabývat případem doručování výtky zaměstnanci, o kterém s finální platností rozhodl Nejvyšší soud.

VYTÝKACÍ DOPIS

Stává se, že zaměstnavatel je nespokojen s výkonem zaměstnance, a proto je namístě zaměstnance o nespokojenosti informovat, vyzvat ho k nápravě a upozornit, že pokud nedojde k nápravě, bude si muset hledat novou práci. Základním krokem je tedy příprava výtýkacího dopisu. Poté, co je výtýkací dopis připraven, většinou ve spolupráci nadřízeného zaměstnance a personalisty, stojíme před rozhodnutím, jak takovou písemnost zaměstnanci předat. Současné znění zákoníku práce v § 334 odst. 2 uvádí, že *Písemnost doručuje zaměstnavatel zaměstnanci do vlastních rukou na pracovišti; není-li to možné, může ji zaměstnavatel doručit zaměstnanci a) kdekoliv bude zaměstnanec zastížen, b) prostřednictvím provozovatele poštovních služeb, c) prostřednictvím sítě nebo služby elektronických komunikací, nebo d) prostřednictvím datové schránky.* Současně však zákoník práce stanoví, které písemnosti se musí zaměstnanci doručovat výše uvedenými způsoby, aby byly platné a účinné. Jedná se o *písemnosti týkající se vzniku, změn a skončení pracovního poměru nebo dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr, odvolání z pracovního místa vedoucího zaměstnance, důležité písemnosti týkající se odměňování, jimiž jsou mzdový nebo platový výměr, a záznam o porušení režimu dočasně práce neschopného pojištěnce.* Tyto vyjmenované písemnosti musí být doručeny zaměstnanci do vlastních rukou.

DORUČENÍ VÝTKY

Tolik citace ze zákoníku práce, ale co náš předmětný výtýkací dopis? Jedná se o písemnost, kterou musíme, či nemusíme doručovat zaměstnanci do vlastních rukou?

Před Nejvyšší soud se dostal soudní spor, kdy zaměstnavatel sdělil zaměstnanci, že mu dává výpověď z pracovního poměru podle ustanovení § 52 písm. g) zákoníku práce s odůvodněním, že se neustále opakují a stupňují nedostatky v práci zaměstnance, přičemž zaměstnanec byl e-mailem opakovaně upozorňován na porušení pravidel při odevzdávání prací. Zaměstnanec se však bránil a domáhal se neplatnosti výpovědi. První dvě instance soudů daly zaměstnanci za pravdu, kdy shledaly, že písemné upozornění na možnost výpovědi, které je hmotněprávní podmínkou pro výpověď z důvodu soustavného méně závažného porušování pracovních povinností zaměstnance, nebylo doručeno do vlastních rukou, nýbrž pouze prostým e-mailem, a tedy ne v souladu se zákonem. Zaměstnavatel se však nesmířil s takovýmto závěrem a obrátil se na Nejvyšší soud, který po uvážení rozhodl tak, že potvrdil rozsudky nižších instancí. Konstatoval totiž, že o soustavné méně závažné porušování pracovní povinnosti se jedná tehdy, dopustil-li se zaměstnanec nejméně tří porušení pracovní kázně, která nedosahuje intenzity zvlášť

Ilustrační foto: archiv obce Hodice

Ilustrační foto: archiv MLK v Hermanicích

hrubého nebo závažného porušení pracovních povinností, mezi nimiž je přiměřená časová souvislost.

O soustavné porušování pracovní povinnosti z hlediska přiměřené časové souvislosti jde tehdy, navazuje-li jedno porušení pracovní povinnosti na druhé (další) tak (v takovém časovém intervalu), že lze hovořit o sledu jednotlivých na sebe navazujících porušení pracovní povinnosti. Povinnost písemně upozornit zaměstnance na možnost výpovědi z pracovního poměru zákoník práce ukládá zaměstnavateli, aniž by výslovně stanovil, při kterém méně závažném porušení pracovní povinnosti má být provedeno. Tzv. upozorňovací povinnost zaměstnavatele je dána v souvislosti s porušením pracovní povinnosti a účelem (smyslem) upozorňovací povinnosti je, aby zaměstnanec věděl o následcích, jaké bude (budou/může/mohou) mít jeho případné další méně závažné porušení pracovní povinnosti, a aby tím byl od dalšího porušování pracovní povinnosti odrazen. Proto je nutné, aby zaměstnavatel – má-li být výpověď platným právním úkonem – jednak alespoň jednou písemně upozornil zaměstnance na možnost výpovědi nejpozději při méně závažném porušení pracovní povinnosti, které předcházelo dalšímu méně závažnému porušení, po kterém následovala výpověď z pracovního poměru, jednak výpověď z pracovního poměru podal nejpozději do uplynutí šesti měsíců od písemného upozornění zaměstnance na možnost takového rozvázání pracovního poměru.

Jinými slovy, výtka zaměstnanci, ve které se upozorňuje na možnost výpovědi z důvodu porušování pracovní povinnosti, spadá pod písemnosti, které musí zaměstnavatel doručit zaměstnanci do vlastních rukou, protože jde o písemnost úzce navázanou na skončení pracovního poměru.

Nejlepší variantou je výtka předat zaměstnanci na pracovišti. Často se však stává, že zaměstnavatel komunikuje se zaměstnancem elektronicky, zejména přes e-mail. V tomto případě je nutné, aby zaměstnanec s tímto způsobem doručování písemností vyslovil písemný souhlas a poskytl zaměstnavateli elektronickou adresu pro doručování. Zákoník práce stanoví, že písemnost doručovaná elektronicky musí být vždy, aby měla validnost, podepsána uznávaným elektronickým podpisem zaměstnavatele. Tím to ovšem nekončí. Zákoník práce stanoví ještě jeden nezbytný krok – vyžaduje aktivitu ze strany zaměstnance, který musí potvrdit převzetí rovněž svým uznávaným elektronickým podpisem. Pokud totiž zaměstnanec nepotvrdí převzetí uznávaným elektronickým podpisem, na písemnost se nahlíží, jako by nebyla řádně doručena podle zákoníku práce. Dále je neúčinné elektronické doručení písemnosti, jestliže se písemnost vrátila zaměstnavateli jako nedoručitelná nebo jestliže zaměstnanec do tří dnů od odeslání písemnosti nepotvrdil její přijetí, a to opět vše uznávaným elektronickým podpisem.

REKAPITULACE

Doporučením na konec je, snažte se předat zaměstnanci výtka fyzicky na pracovišti, popř. zašlejte doporučeně s dodejkou prostřednictvím poštovních služeb, a pokud použijete elektronickou síť, vždy zkontrolujte, zda postupujete v souladu se zákoníkem práce. Dodržujte předepsaná pravidla, v opačném případě bude vaše aktivita neúčinná, a tím i zbytečná.

RICHARD ŠCERBA | richard.scerba@nkp.cz

Závěrečná zpráva o plnění Konceptce rozvoje knihoven v České republice na léta 2017–2020 a dotační politika Ministerstva kultury

Za nepříliš velkého zájmu knihovnické komunity vzala vláda v červenci 2021 na vědomí *Závěrečnou zprávu o plnění Konceptce rozvoje knihoven v České republice na léta 2017–2020*. Nebylo pochyb o tom, že největší energii soustředíme na řešení každodenních problémů činnosti knihoven a také na uvažování o naší budoucnosti. Přesto se ale občas vyplatí podívat se zpět a zamyslet se nad tím, jestli se nám daří plnit naše záměry, které jsme si stanovili před několika lety.

Při hodnocení minulého období je nutno vzít v úvahu, že roku 2020, tj. roku, kdy mělo dojít k naplnění původních cílů *Konceptce*, se v plné síle projevila pandemie COVID 19, což v mnoha ohledech způsobilo, že se naplňování některých priorit omezilo nebo zcela zastavilo. Nejvíce byly zasaženy ty oblasti, které byly vázány na fyzickou přítomnost návštěvníků knihoven, ať už tím myslíme tradiční výpůjční služby, nebo aktivity vzdělávacího, kulturního a komunitního charakteru.

Závěrečná zpráva o plnění *Konceptce* je rozsáhlý analytický materiál v rozsahu 125 stran, který umožňuje získat velmi plastický pohled na vývoj knihoven v České republice v uplynulých letech, a to v oblastech:

- Knihovny ve virtuálním prostředí;
- Knihovny jako otevřená vzdělávací, kulturní, komunitní a kreativní centra;
- Budování knihovnických fondů a informačních zdrojů;
- Trvalé uchování tradičních knihovnických dokumentů;
- Výstavba knihoven, podpora infrastruktury ICT v knihovnách;
- Systém hodnocení a marketing veřejných knihovnických a informačních služeb;
- Vzdělávání pracovníků knihoven;

- Knihovny jako výzkumné instituce;
- Stav, kterého bylo dosaženo naplněním cílů konceptce;
- Přehled poskytnutých dotací na podporu knihoven.

Z tohoto obsáhlého materiálu jsem pro ilustraci vybral část, která se týká dotační politiky Ministerstva kultury (viz tabulka na s. 389). Je to právě dotační politika, která výrazně ovlivňuje rozvoj knihoven. Zejména ve vztahu k veřejným knihovnám mají klíčový význam dotační programy Ministerstva kultury, jakými jsou *Veřejné informační služby knihoven*, *Knihovna 21. století*, *Cizojazyčná literatura a Česká knihovna*.

Při pohledu na celková čísla lze trochu smutně konstatovat, že zatímco v roce 2017 činil celkový objem dotací pro knihovny částku, která se přibližovala 69 milionům korun, v roce 2020 už to bylo jen něco přes 60 milionů korun.

Dotační programy ale nejsou jedinou finanční dotací, kterou stát, respektive Ministerstvo kultury podporuje činnost a služby knihoven. Do celkového objemu dotací je nutné také započítat různé druhy licenčních poplatků za užití autorských děl v knihovnách. Největší sumu tvoří náhradní odměny autorům za absenční půjčování. V souladu s autorským zákonem je za každou

absenční výpůjčku uhrazena částka 0,50 Kč, což ročně činí přibližně 20 milionů korun za všechny knihovny. Za možnost půjčování nosičů zvuku (například hudební CD, mluvené slovo) je hrazena licence ve výši 6,1 milionu korun ročně. Finanční hodnota licence za veřejná čtení v knihovnách činí ročně přibližně 100 000 korun. V roce 2019

byla podepsána licenční smlouva na zpřístupnění digitalizovaných děl nedostupných na trhu; cena této licence činila v roce 2019 12,7 milionu korun a v roce 2020 dosáhla částky 26,1 milionu korun.

VÍT RICHTER | Vit.Richter@nkp.cz

Program Veřejné informační služby knihoven	rok 2017	rok 2018	rok 2019	rok 2020
VISK 1 – Koordinační centrum programu a implementace Konceptce rozvoje knihoven	5 060 000 Kč	4 559 000 Kč	4 432 000 Kč	2 112 000 Kč
VISK 2 – Mimoškolní vzdělávání pracovníků knihoven	660 000 Kč	676 000 Kč	3 883 000 Kč	693 000 Kč
VISK 3 – Informační centra veřejných knihoven	20 172 000 Kč	21 287 000 Kč	18 032 000 Kč	22 691 000 Kč
VISK 5 – Národní program retrospektivní konverze katalogů knihoven ČR RETROKON	3 665 000 Kč	3 416 000 Kč	1 190 000 Kč	1 084 000 Kč
VISK 6 – Národní program digitálního zpřístupnění vzácných dokumentů Memoriae Mundi Series Bohemica	8 554 000 Kč	8 248 807 Kč	2 758 000 Kč	2 415 000 Kč
VISK 7 – Národní program ochrany a digitalizace dokumentů ohrožených degradací kyselého papíru – Kramerius	3 728 000 Kč	4 044 000 Kč	2 288 000 Kč	2 411 000 Kč
VISK 8 – Elektronické informační zdroje a zpřístupnění informačních zdrojů prostřednictvím Jednotné informační brány a Centrálního portálu knihoven	13 452 000 Kč	13 122 000 Kč	3 185 000 Kč	3 231 000 Kč
VISK 9 – CASLIN – Souborný katalog ČR, Kooperativní tvorba a využívání souborů národních autorit	2 419 000 Kč	2 745 000 Kč	2 328 000 Kč	2 040 000 Kč
Projekty SPO MK (VISK)			13 700 000 Kč	13 922 000 Kč
Program Kulturní aktivity – Knihovna 21. století	2 600 000 Kč	3 325 000 Kč	2 600 000 Kč	2 512 000 Kč
Další projekty				
Cizojazyčná literatura	1 887 683 Kč	1 647 000 Kč	1 500 920 Kč	2 003 000 Kč
Česká knihovna	6 597 060 Kč	5 805 815 Kč	6 110 828 Kč	5 200 200 Kč
Celkem	68 794 743 Kč	68 875 622 Kč	62 007 748 Kč	60 314 200 Kč
Celkem v letech 2017–2020			259 992 313 Kč	

Ministři kultury a školství podepsali Memorandum o meziresortní spolupráci

Den před konáním knihovnické konference *Knihovny současnosti* v Olomouci se podařilo to, o co knihovny a další kulturní a paměťové instituce usilovaly již delší dobu. Den 6. 9. 2021 se může zapsat do paměti knihovníků, muzejníků, galeristů a dalších kulturních pracovníků jako den, který odstartoval éru užší spolupráce mezi resorty kultury a školství. Byla jsem součástí expertní pracovní skupiny, která se po dobu více než dvou let snažila o to, aby se Memorandum nejen vytvořilo, ale i podepsalo, a jsem potěšena, že se tak stalo.

Ministři kultury a školství při podpisu Memoranda

Možná, že si někdo z vás může říci: *To je toho, vždyť je to jen kus papíru, který stejně nic nezmění, ale opak je pravdou.* Realizaci klíčových témat Memoranda by měla zajistit meziresortní pracovní skupina, která právě vzniká a jejíž první setkání se plánuje již na měsíc listopad. Hlavním tématem schůzky by mělo být stanovení témat a harmonogramu jednání pracovní skupiny a představení závěrů několika klíčových projektů, ukazujících na příkladech dobré praxe skvělou kooperaci knihoven a škol, respektive knihovníků a pedagogů napříč celou Českou republikou. Spolupráce obou resortů by měla probíhat jak v oblasti rozvoje a podpory čtenářské, informační a mediální gramotnosti, tak i v ob-

lasti využívání digitálních technologií při zpřístupňování rozličných služeb, které knihovny a další kulturní instituce poskytují nejen dětem, žákům, studentům a pedagogům, ale i široké veřejnosti.

Mezi další okruhy kooperace resortů by mělo patřit využívání vzdělávací nabídky i rozsáhlých informačních zdrojů knihoven a dalších kulturních institucí. Je nezbytné vytvořit systém mezi-resortního charakteru podporující celostátní projekty rozvíjející čtenářství, práci s informacemi a moderními technologiemi, a to na všech úrovních formálního a neformálního vzdělávání. Veškeré výše uvedené aktivity by měly být součástí kurikulárních dokumentů všech typů škol a školských zařízení. Nezbytnou součástí vzájemné spolupráce je podpora a rozvoj odbornosti specialistů na vzdělávání v knihovnách, v muzeích již tato pozice existuje.

Ministr kultury Lubomír Zaorálek na tiskové konferenci po podpisu Memoranda řekl: *Jsem rád, že se nám po letech podařilo společně domluvit na základních parametrech spolupráce, a věřím, že práce meziresortní skupiny přinese konkrétní výsledky. Jako milovník knih bych si přál, aby to bylo především v oblasti čtenářské gramotnosti dětí.* Totéž zopakoval v úvodní zdravici na konferenci *Knihovny současnosti* v Olomouci. Spolupráce obou resortů je deklarována

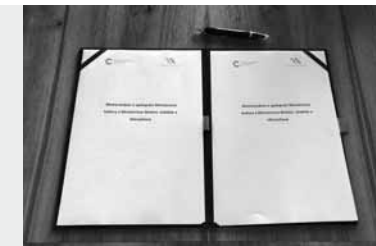
v nově schválené *Koncepci knihoven ČR na léta 2021–2027* a taktéž je podporována v záměrech *Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2030+*, což je směr, kterým by se mělo ubírat nejen české školství, ale i kultura, která vždy přispívala a nadále bude přispívat k demokratickému rozvoji vzdělané, soudržné a kulturní společnosti.

Pevně věřím, že podpis Memoranda zahájil novou etapu spolupráce, která knihovny, muzea, galerie a další kulturní a paměťové instituce posune spolu se školami do 21. století, a třeba se za pár let dočkáme i toho, že se tyto instituce stanou běžnou součástí vzdělávacího systému České republiky.

JANA LINHARTOVÁ | linhartova@svkul.cz

Příloha

Memorandum o spolupráci Ministerstva kultury (MK) a Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT) – věcná část, podepsaná ministry Lubošem Zaorálkem a Robertem Plagou

[Ministerstva] uzavírají toto Memorandum o spolupráci MK a MŠMT z důvodu potřeby koordinovaného postupu při budování a rozvoji vzdělané, kulturní a soudržné společnosti. Oba resorty budou v součinnosti hledat konkrétní cesty pro podporu spolupráce knihoven, kulturních a paměťových institucí se školami a školskými zařízeními ve prospěch harmonického rozvoje osobnosti dětí, žáků a studentů v oblasti kulturního povědomí, rozvoje čtenářské, informační a mediální gramotnosti (dále jen Memorandum).

Článek 1 Předmět Memoranda

Předmětem Memoranda je

- Zdůrazňování významu vzájemné systémové spolupráce obou resortů při řešení provázanosti škol a školských zařízení se všemi druhy knihoven při podpoře čtenářské, informační a mediální gramotnosti dětí, žáků a studentů, a také při provázanosti ostatních kulturních a paměťových institucí se školami a školskými zařízeními, které povedou k naplňování cílů vycházejících z kurikulárních dokumentů – rámcových vzdělávacích programů, školních vzdělávacích programů. Spolupráce při naplňování společných cílů neomezuje autonomii obou stran.
- Vytvoření pracovní skupiny pro aktivní spolupráci na podpoře vzdělávání dětí, žáků a studentů s využitím všech dostupných možností obou resortů.

Článek 2 Nástroje realizace Memoranda

- Za účelem zajištění provádění Memoranda na pracovní úrovni a provádění provázaných agend dojde k vytvoření meziresortní pracovní skupiny složené ze zástupců MK a MŠMT. Pracovní skupina se bude scházet nejméně 2x ročně. Vedoucí pracovní skupiny je kontaktní osoba za MK podle čl. 4 odst. 1.
- Členy meziresortní pracovní skupiny jmenují kontaktní osoby za MK a za MŠMT.
- Meziresortní pracovní skupina se bude zabývat zejména těmito okruhy:
 - Podpora role knihoven jako vzdělávacích institucí, které přispívají k rozvoji čtenářské, informační a mediální gramotnosti dětí, žáků a studentů.
 - Podpora role kulturních a paměťových institucí jako vzdělávacích institucí, které přispívají k rozvoji čtenářské, informační a mediální gramotnosti dětí, žáků a studentů.

- Využívání digitálních technologií v knihovnách pro zpřístupnění služeb knihoven co nejširšímu okruhu dětí, žáků, studentů a pedagogů.
- Systematizace spolupráce knihoven a škol a školských zařízení a poskytování kvalitních vzdělávacích akcí knihoven v obsluhovaných lokalitách.
- Podpora a rozvoj odbornosti specialistů na vzdělávání v knihovnách podle vzdělávacích potřeb dětí, žáků a studentů.
- Vytvoření podmínek pro dostupné využívání programové nabídky kulturních a paměťových institucí dětmi, žáky, studenty a pedagogy. Na straně MŠMT pomocí dostatečného zajištění zdrojů pro školy využitelnými na dopravu, na straně MK volným zpřístupněním kulturních a paměťových institucí dětem, žákům, studentům a pedagogům.
- Akcentování využívání vzdělávací nabídky i informačních zdrojů knihoven a kulturních institucí všech typů v kurikulárních dokumentech jako funkční součásti školního vzdělávání.
- Smysluplné využití digitálních technologií v nabídce informací a vzdělávacích akcí knihoven, kulturních a paměťových institucí pro všechny úrovně formálního a neformálního vzdělávání.
- Vytvoření systému podpory aktivit mezirezortního charakteru, zejména podporou celostátních projektů na rozvoj čtenářství.
- Zdůrazňování významu kultury pro rozvoj osobnosti dětí, žáků a studentů v kurikulárních dokumentech a následné dbání na využívání potenciálu kulturních institucí pro naplňování cílů vzdělávacího obsahu rámcových vzdělávacích programů.
- Zabývání se případnými dalšími okruhy, které vyplynou z činnosti pracovní skupiny.

Článek 3

Zásady a principy spolupráce

- Obě strany vyvinou úsilí k dosažení společných cílů.
- Ve prospěch naplňování cílů si obě strany budou poskytovat maximální součinnost.
- Obě strany si budou navzájem podle potřeby poskytovat informace, sdílet dokumenty a společně hledat řešení problémů.
- MK a MŠMT se shodují, že při financování aktivit realizovaných podle tohoto Memoranda nebude docházet k převodům finančních prostředků mezi jimi spravovanými kapitolami státního rozpočtu.

Článek 4

Kontaktní osoby

- MK i MŠMT určí kontaktní osobu na úrovni náměstka ministra.
- Kontaktní osoba je oprávněna jednat za příslušnou stranu v záležitostech naplňování Memoranda.
- Meziřesortní pracovní skupina zřízená dle čl. 2 odst. 1 vždy k 31. srpnu kalendářního roku ve spolupráci s kontaktními osobami vyhodnotí plnění Memoranda a hodnocení předá smluvním stranám.

Článek 5

Ustanovení společná a závěrečná

- Obě strany podepisují toto Memorandum na důkaz souhlasu s jeho obsahem.
- Obě strany budou vhodným způsobem informovat organizace v oblasti své působnosti o přijetí Memoranda.
- Změny a doplnění Memoranda je možné činit jen ve formě postupně číslovaných písemných dodatků podepsaných oběma stranami. Pro platnost dodatku se vyžaduje dohoda obou smluvních stran o celém jeho obsahu.
- Memorandum je sepsáno ve čtyřech stejnopisech s platností originálu, každá strana obdrží dvě vyhotovení.
- Memorandum o spolupráci se uzavírá na dobu neurčitou a nabývá účinnosti dnem podpisu obou stran. Platnosti pozbývá písemnou dohodou stran nebo doručením písemného oznámení jedné ze stran druhé straně, že se Memorandem nadále nehodlá řídit.

Kronika

Otec zakladatel digitalizace rukopisů a *Manuscriptoria*

(ohlédnutí za Ing. Stanislavem Psohlavcem)

Se Standou jsem se poprvé potkal v Gramofonových závodech Loděnice, kam jsem nastoupil po absolvování ČVUT v roce 1987 jako pracovník – v té době budoucí – výroby CD. Časem jsme se sblížili, a tak se stalo, že jsme se s Honzou Mottlem a Standou stali v roce 1991 společníky předchůdkyně dnešní firmy Albertina icome Praha, s. r. o.

Standa bytostně miloval technické výzvy, které ho přímo provokovaly k tomu, aby se je pokusil vyřešit. Už v 80. letech vytvořil v nemocnici v Ústí nad Labem a pak v České televizi několik zlepšovací návrhů a později přidal i několik patentů. Když pak kdysi v začátcích výroby CD-ROM v Gramofonových závodech Loděnice viděl, za jaké peníze nám zahraniční firma nabízela software pro plnotextové vyhledávání ve velkých databázích, nedalo mu to, aby ho sám nezkusil napsat. Tak vznikl první zárodek budoucího programového vybavení, které pak po desetiletí sloužilo k vydávání českých CD-ROM a později k publikování databází na internetu. Nejdůležitějším z těchto počinů byla *Česká národní bibliografie*, která na CD-ROM vyšla v roce 1994 jako teprve šestá národní bibliografie na celém světě, a vycházela na CD a později online až do roku 2009.

Podobně to bylo s digitalizací rukopisů a starých tisků v Národní knihovně ČR (NK ČR). V roce 1992 měla možnost získat grant UNESCO na vytvoření první ukázky obrazové databáze rukopisů na CD-ROM. Jak se později ukázalo, většina prostředků byla určena na služební cesty, ale Standa se svými kolegy přesto dokázal v rekordním čase napsat potřebný software (tehdy jeden z prvních v ČR určených pro Windows) a disk *Memory of the World* připravit k vydání. Na to později navázaly další publikace, tentokrát už s kompletními digitálními obrazy – například *Sedlecký antifonář*, *Riechentalova kronika* anebo archiv korespondence kancléře Metternicha (ve spolupráci se Státním archivem).

Digitalizace vzácných předloh byl další technický oříšek, který Standu cele zaujal. Otcem digi-

talizace u nás se tak – spolu s Adolfem Knollem – vlastně stal úplně přirozeně. Vznik digitalizačních pracovišť v NK ČR a později v AiP Beroun pochopitelně přinášel množství dílčích otázek, které bylo potřeba vyřešit, počínaje výběrem vhodné digitální techniky přes řešení upevnění a osvětlení rukopisů až po standardy pro barevnou kalibraci. V tom všem se Standa cítil jako ryba ve vodě. A navrhl je opravdu skvěle, na několika těchto zařízeních se dodnes digitalizují poklady našich i světových dějin.

S rozjezdem rutinní digitalizace se začaly objevovat další výzvy, především potřeba standardizace. Standa byl hlavním autorem návrhu standardu DOBM, který se stal doporučením UNESCO pro digitalizaci kulturního dědictví, a položil i základy pro digitalizaci novin a dalších materiálů. Podílel se i na celé řadě výzkumných projektů v oblasti zpracování digitálních obrazů. Aktivně se ve spolupráci s NK ČR i v rámci evropské kooperace účastnil práce na tvorbě, využití a rozvoji standardů MASTER a ENRICH, určených pro digitální zpřístupnění rukopisů a dalších historických a vzácných dokumentů.

A právě v souvislosti s těmito jeho všestrannými aktivitami vznikl otevřený katalog historických fondů *Manuscriptorium*, který se později stal plnohodnotnou mezinárodní digitální knihovnou a dnes je virtuálním badatelským prostředím pro práci s písemným a dokumentovým dědictvím. Standa tak velkou měrou přispěl k tomu, že NK ČR dostala v roce 2005 za *Manuscriptorium* prestižní mezinárodní cenu UNESCO *Jikji* v programu *Paměť světa* za přístup k ochraně a zpřístupňování světového kulturního dědictví.

Standa mohl být právem hrdý na všechno, co dokázal. Ale nejvíc hrdý byl na svou rodinu, svá vnoučata, nadevše miloval svou ženu a my všichni v jeho okolí jsme měli rádi jeho. Opustil nás nečekaně v neděli 29. 8. 2021 ráno...

VLADIMÍR KAREN | vladimir.karen@aip.cz

Foto: archiv rodiny Psohlavcových

Podcast o budoucnosti, ve které nám nepoteče do bot

Závěrečný webinář vzdělávacího cyklu *Udržitelnost v knihovnách* se uskuteční 29. 11. a zaměří se na klima. Bezprostředně tak naváže na 26. klimatickou konferenci OSN v Glasgow. Klimatická změna je téma, které se, ať chceme nebo nechceme, osobně dotýká nás všech. Svou naléhavostí si přímo vynucuje, abychom k ní zaujali jasný postoj, ba dokonce změnili své chování.

Podle aktuálních průzkumů Češi vnímají klimatickou krizi jako vážný problém, ale mají o ní jen velmi chabé znalosti. Viditelně narůstá množství lidí, kteří chtějí žít udržitelněji či se nějakým způsobem ve prospěch udržitelnosti angažovat, ale neví, co z toho, co mohou začít nebo přestat dělat, bude mít největší dopad. O tématu se stále více ve veřejném prostoru mluví, ale tato debata není zatím příliš konstruktivní. Problém není

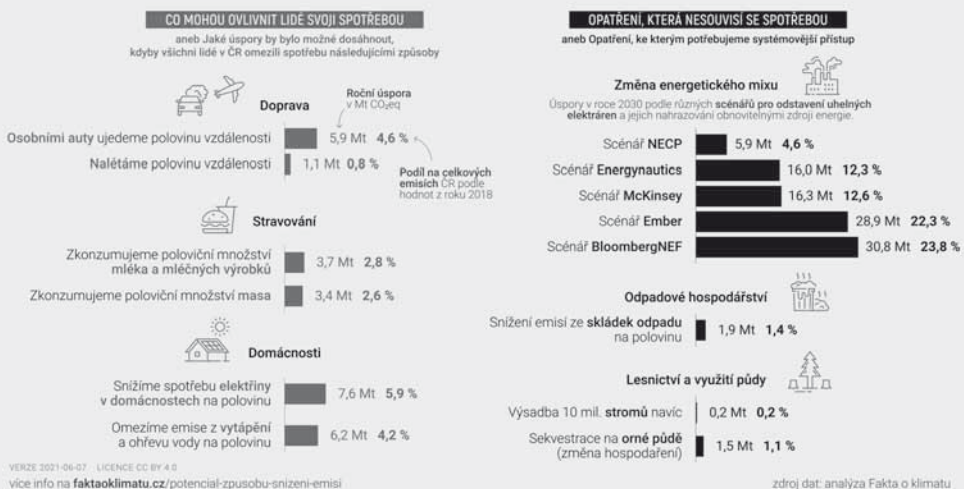
v tom, že bychom měli málo informací. O změnách klimatu, souvislostech a řešeních toho bylo napsáno mnoho a ještě mnoho napsáno bude. Problém je, že to je „šifrované“ ve vědeckých zprávách, analýzách, prognózách a tabulkách.

Infografika Emise skleníkových plynů v ČR podle sektorů detailně

POTENCIÁL VYBRANÝCH ZPŮSOBŮ SNÍŽENÍ EMISÍ V ČR

Zobrazujeme **rámcové srovnání potenciálu** různých způsobů pro snížení každoročních emisí. Předpoklady těchto odhadů vysvětlujeme v doprovodném textu.

Vybíráme oblasti úspor emisí, které se vyskytují ve veřejné diskusi a je vhodné porovnávat jejich potenciál pro rok 2030. Volíme způsob dostupné hned a neřešíme tak například technologie, které dosud nedosáhly na možnost škálování. Polovinu jako cíl snížení spotřeby nebo 10 milionů jako cíl sázení volíme symbolicky, náročnosti jejich dosažení jsou vzájemně nesrovnatelné.

Projekt Fakta o klimatu

Projekt vnáší do debaty srozumitelná, nestranná data. V roce 2019 se Ondráš Příbyla, teoretický fyzik, lektor a facilitátor nenásilné komunikace, rozhodl dostupná, vědecky podložená data ze zdrojů jako ČHMÚ, NASA, Eurostat apod. začít zpracovávat do přehledných infografik, které pomáhají téma klimatu snáze pochopit a konstruktivně se o něm bavit. Infografiky projektu *Fakta o klimatu* jsou veřejně přístupné, postavené na nesporných datech a nestranné. Slouží novinářům, aby mohli o klimatu psát poučeně, vzdělavatelům, aby se jim o něm lépe učilo, politikům, neziskovkám a dalším aktérům pomáhají vést diskusi založenou na datech, a nikoli dojmech.

Projekt *Fakta o klimatu* do dnešního dne vydal desítky infografik, studií, rešerší, datasetů a ve spolupráci s organizací pro environmentální vzdělávání Lipka připravil i Atlas klimatické změny – materiál pro pochopení základních souvislostí a prezentaci nejdůležitějších dat týkajících se změny klimatu, určený pro vzdělavatele. V roce 2020 získal tým projektu Cenu za komunikaci klimatické změny, udělovanou společně Učenou společností České republiky a Informačním centrem OSN v Praze.

Podcast 2050 prozkoumává cesty k udržitelné budoucnosti, opřené o data a dosavadní vědecké poznatky.

V podcastu 2050, jehož první série o sedmi dílech byla zveřejněna koncem července 2021, vychází tým okolo Ondráše Příbyly opět z dat a analýz, z nichž tentokrát vybírá informace prakticky využitelné pro naši zemi. Konkrétně se zabývá tím, jak by Česká republika mohla dosáhnout klimatické neutrality, tedy jak to udělat, abychom vypouštěli do ovzduší jen takové množství skleníkových plynů, které jsme schopni z atmosféry odebírat. Této takzvané klimatické neutralitě se podrobněji věnuje první epizoda.

V ČR v přepočtu na osobu produkujeme dvojnásobek skleníkových plynů, než je světový průměr. Největší prostor pro jejich snížení je v energetice. Druhá epizoda je tedy zaměřena na to, jak by se dala proměnit česká energetika a na co je potřeba při této transformaci dávat především pozor.

Následující epizody postupně procházejí dalšími sektory, které produkují skleníkové plyny – stavebnictví, zemědělství a lesnictví, dopravu a průmysl – a představují možnosti, jak v nich dosáhnout uhlíkové neutrality. V mnoha oblastech totiž již řešení známe a můžeme je použít. Poslední epizoda rozebírá, kdo může zařadit, aby se toto vše stalo, a jak může k tolik potřebné změně přispět každý z nás.

Druhá série podcastu 2050 je věnovaná mezinárodním jednáním a umožňuje zorientovat se v tom, jak probíhají, kdo jsou klíčoví hráči a o co usilují. Česká veřejnost není ve vnímání změny klimatu rozdělena, ale chybí jí znalosti.

Z výzkumu, který realizovala Katedra environmentálních studií FSS MU ve spolupráci s Green Dock, z. s., vyplývá: *Výrazná většina* (pozn. aut.: české veřejnosti) *se shoduje, že změna klimatu probíhá, je způsobena převážně lidskou činností, představuje závažný problém a Česká republika se má jejím řešením aktivně zabývat, ale současně má velmi slabé faktografické znalosti, a to jak v pochopení změny klimatu, tak v otázkách produkce emisí a energetiky České republiky.*

Je na posouzení každé jedné knihovny, zda a jak aktivně se chce a může v oblasti klimatu angažovat. Jednou z cest, která se jeví jako logická a pro knihovnu přirozená, je opřít se o informační a vzdělávací roli knihoven a pomáhat svým uživatelům a komunitám se o tématu něco dozvědět a prostřednictvím toho kultivovat veřejnou debatu o udržitelné budoucnosti. Volně dostupné výstupy projektu *Fakta o klimatu* mohou posloužit jako užitečná pomůcka.

ELIŠKA BARTOŠOVÁ | elusnica@gmail.com
ONDŘEJ HUDEČEK | ondrej.hudecek@mlp.cz

ODKAZY:

- <https://faktaoklimatu.cz/>
- <https://2050podcast.cz/>
- České klima 2021, Mapa českého veřejného mínění v oblasti změny klimatu: <https://webcentrum.muni.cz/media/3330992/czklima2021.pdf>

Ocenění Medailí Zdeňka Václava Tobolky v roce 2021

Sdružení knihoven ČR (SDRUK) společně s Nadací knihoven ČR oceňuje každý rok významné osobnosti českého knihovnictví Medailí Z. V. Tobolky. Jaké výsledky přinesl letošní ročník?

Medaile nese jméno po Zdeňku Václavu Tobolkovi (1874–1951), kterého zná knihovnická veřejnost jako autora *Pravidel popisu prvotisků* a tzv. *Knihopisu*, ale také zakladatele Státní knihovnické školy a osoby, která prosadila knihovnictví jako studijní obor na Univerzitě Karlově. Medaile se uděluje na základě návrhů členů SDRUK jedenkrát ročně u příležitosti konání konference *Knihovny současnosti*.

V roce 2021 se na přípravných jednáních pro udělování ceny rozhodlo, že budou uděleny ve dvou kategoriích takto:

Jedna medaile v kategorii Celoživotní práce v českém knihovnictví a tři medaile v kategorii Významný přínos k rozvoji českého knihovnictví.

Komise zasedala online 30. 6. 2021, aby vyhodnotila zaslané nominace.

V kategorii **Celoživotní práce v českém knihovnictví** se sešly čtyři nominace. Po dlouhé diskusi

a hlasování se členové komise rozhodli udělit cenu paní **Mgr. Heleně Legowicz z Regionální knihovny Karviná** za dlouholeté vedení Střediska polské literatury v Regionální knihovně Karviná, za zpřístupnění literatury polské menšiny žijící v Česku, za rozvoj česko-polských vztahů, za propagaci české a polské literatury a za propojování českého a polského literárního prostředí.

Komise v druhé části jednání hodnotila devět nominací v kategorii **Významný přínos k rozvoji českého knihovnictví**. Po několika kolech hlasování a diskuzí dospěla komise k rozhodnutí, že cenu v této kategorii obdrží:

PhDr. Štěpánka Běhalová, PhD. (Knihovna Muzea Jindřichohradecka) za úspěšné prohloubení komunikace mezi Asociací muzeí a galerií a knihovnami ČR, která vedla v roce 2019 k podepsání *Memoranda o vzájemné spolupráci v oblasti knihovnictví a informační činnosti*.

Ocenění předal ministr kultury L. Zaorálek H. Legowicz (foto vlevo) a Š. Běhalové...

...V. Vojtíškoví a M. Wolne

Bc. Vojtěch Vojtíšek (MKP Praha) za podíl na organizaci, přípravě a realizaci celostátně významných projektů: *E-knihovna* (celostátní zpřístupnění e-knih MKP široké veřejnosti), *ROI* (výpočet ekonomické efektivnosti služeb knihoven), *knihovny.cz* (Centrální portál knihoven), *Central* (katalogizace beletrie pro knihovny ČR), strategické scénáře pro strategické plánování a další aktivity.

Mgr. Martina Wolna (Knihovna Třinec) za dynamický, funkční a autentický leadership, za projekty podporující občanskou společnost, za schopnost propojovat komunální samosprávu

a knihovny – jako příklad pro ostatní. Dále za iniciativu při uskutečňování „mladých“ projektů: *Mklub*, *Čtefest*, *Večerníček naživo* a další.

Medaile Z. V. Tobolky byly slavnostně předány v úvodu celostátní konference *Knihovny současnosti* 7. 9. 2021. Medaile oceněným předávali předseda SDRUK Tomáš Řehák a předseda Nadace knihoven Tomáš Kubíček spolu s ministrem kultury Lubomírem Zaorálkem.

BLANKA KONVALINKOVÁ, předsedkyně komise
| konvalinkova@kvkli.cz

Foto: archiv SDRUK

Co pro vás připravujeme...

Věříme, že zůstanete
našimi čtenáři a předplatiteli!

- Vánočně podbarvené téma měsíce
- Události:
 - Tabook 2021 v MěK Tábor
 - Konference *Elektronické služby knihoven* ve Zlíně
 - Bookstart
- Koronavirus a obraz pandemie v současné literatuře pro děti a mládež
- Zavřené knihovny hledaly cestu ke čtenáři
- Recenze:
 - Filozofská historie jako komiks
 - B. Němcová inspirující – bibliografie
- Knihovny v novém: Depozitář SVK v Kladně
- Přístupnost knihoven pro osoby se specifickými potřebami – interiér
- Pracovněprávní legislativa v praxi: home office
- Sto let knihovny v Rokycanech
- Obecní knihovna Hnanice a další materiály.

Knihovny současnosti 2021 (s jízdním kolem)

Nabídka napsat článek do *Čtenáře* se neodmítá. A napsat o dalším ročníku konference *Knihovny současnosti*, to teprve ne. I když bylo řečeno (viz *Čtenář* č. 1/2021, s. 14–15), že organizátor má povětšinou pouze mlhavou představu o samotném dění na přednáškovém „molu“. Tak ji pojďme nakrojit – rozumějte, tu mlhu.

Tak tedy, jaká byla letos Olomouc? Krásná jako vždy. Zřejmě proto tam také běželo asi šest konferencí najednou, včetně té naší. Tudíž sehnat ubytování v centru, když k tomu člověk přistoupil poněkud ležérněji, byl docela problém.

A protože jsem byla poněkud ležérnější i v srpnu, tak to z mé ubikace na Pedagogickou fakultu UPOL, kde akce probíhala, bylo, jářku, cca dva kilometry svižným tempem. Naštěstí je Olomouc rovinatá, proto byl jasný dopravní prostředek. Kolo! Jak jinak, sice některá půjčovatelna kola kulatá kola neměla, ale i na osmě toho ujedete dost.

Tak tedy. Testovací jízdy probíhaly první den, nejprve na fakultu, pak na raut (zpátky vždy po svých). Cesta byla vytipována, otestována a zajištěna. Zážitek trochu zkalen, zejména čichově, tím, že jsem kus cesty jela za popeláři, neš, čas skvělý – za 15 minut na místě.

Druhý den za kuropení (proč to začíná tak brzo, proč?) byla kola k půjčení pokryta rosou. Ručník nemajíc (odsouzena k smrti při mimozemském stavebním zásahu) jsem otřela sedlo sakem. A pak mi byla zima. Šlapala jsem ze všech sil, bych se zahřála, stále mi však byla zima. Mlžný opar v parku na mně kondenzoval. A opět v cestě popeláři, teď ne směsný odpad, tentokrát plasty. Zase jsem se za nimi vlekla. Neš, čas skvělý – 12 minut!

K večeru jsem kolo použila pro přiblížení k restauračnímu zařízení. Sice už na mém stanovišti stálo poslední, ale věděla jsem, doufala jsem, že mi někdo ponechá na ráno svůj povoz. Olomouc je i večer stále krásná. Kašna tady, sloup proti moru tam, kostely, domy, domy a ty parky

v mlžném oparu. Sukně na kolo také krásná, zejména pokud si ji musíte vytáhnout k pasu, aby člověk mohl šlapat.

Kolo zamknout ke stojanu v šeru, ba i ve tmě bylo trochu svízelné. Uzamkla jsem ho k větví, bo jsem se spletla, ale nevádí, Olomouc stále krásná.

Třetí den za kuropení jsem zjistila, že kolo není (to je skoro verš). Ti lidé jsou tak nezodpovědní a jezdí jenom do centra. Musela jsem až skoro k Tržnici pro vehikl (a to s krosnou na hřbetu). A pak park, mlha, popeláři, už to znáte. Čas neměřitelný, kus jsem cválala po svých.

Ale i tak jsem si to užila, neboť při cestách pěšmo i kolmo v ulicích Olomouce, při sezení i stání v konferenčních prostorách, při konzumaci pochutin i popitín všude klokotal život, dobrá nálada, pospolitost, společenský ruch. Všude paže rozpřážené k objektům, nastavené tváře k polibkům, ruce k potřesení.

A to, myslím, bylo leitmotivem letošních *Knihoven současnosti*. Můžeme si představovat, že koncepci podpírají tři pilíře, a navíc ještě jeden, sice nezapsaný, nenakreslený, nepojmenovaný, ale je to ten, který koncepčnímu konstruktu dává stabilitu. Je to pilíř sounáležitosti a nadšení. A stejně jako čtyři sloni podpírají Zeměplochu, tyto čtyři pilíře drží knihoplochu na cestě vesmírem vědění. Ještě mi v této nešikovně paralele chybí věčná želva A'Tuin, ale možná postačí věčná želvuška.

WTF, ti haj**i mi naučtovali kilčo za nezamknuté kolo? Ale Olomouc je krásná...

VERONIKA CHRUSHČOVÁ

| veronika.chruscova@mlp.cz

#knihovnaroku2021

Také v letošním roce očekávala knihovnická veřejnost s napětím, která knihovna získá prestižní ocenění Knihovna roku, udělované každoročně při příležitosti Týdne knihoven v Zrcadlové kapli Klementina. Udělení státní ceny má svoje pravidla, která vycházejí z nařízení vlády č. 5/2003 Sb., o oceněních v oblasti kultury, udělovaných Ministerstvem kultury.

Cena se uděluje od roku 2003 k ohodnocení dlouhodobých zásluh o rozvoj knihovnictví v obcích nebo mimořádného přínosu k rozvoji veřejných knihovnických a informačních služeb. Uděluje se v kategoriích „základní knihovna“ a „významný počín v oblasti poskytování veřejných knihovnických a informačních služeb“.

V kategorii „základní knihovna“ jsou od roku 2000 knihovny nominovány v návaznosti na soutěž Vesnice roku, vyhlašovanou Ministerstvem pro místní rozvoj jako součást Programu obnovy venkova. Z důvodu opakovaného nevyhlášení soutěže kvůli pandemii byla Knihovna roku vyhlášena za stejných podmínek jako v minulém roce. Garantem soutěže *Knihovna roku – základní knihovna* je Lenka Prucková. Kandidáty za jednotlivé kraje vybíraly krajské komise ve složení krajský metodik a člen krajské komise Vesnice roku. Nominovat bylo možné knihovny v obcích a městsech venkovského typu nejvýše do 7500 obyvatel (ve shodě s pravidly soutěže Vesnice roku).

Od letošního roku pracuje celostátní komise ve složení:

Jana Bednářová ze Severočeské vědecké knihovny v Ústí nad Labem, **Lenka Drechslerová** z Obecní knihovny Rapotín (Knihovna roku 2016), **Hana Hrabáková** z Městské knihovny v Praze, **Radovan Jančář**, ředitel Knihovny B. B. Buchlovana v Uherském Hradišti a současně předseda komise, a **Monika Kratochvílová** z Moravské zemské knihovny v Brně.

Podrobný itinerář cesty zpracovala Lenka Drechslerová, cenný člen týmu zejména z důvodu předchozích zkušeností v roli členky celostátní komise. Návštěva nominovaných knihoven

proběhla v termínu od 30. 8. do 3. 9. Podle harmonogramu bylo třeba dodržet přesně stanovený čas návštěvy, na což velmi bedlivě dbal pan předseda. Důvodem byly časové přejezdy, které se pohybovaly i v řádech stovek kilometrů. Například všemi kraji procestovala komise více než 1500 kilometrů, včetně zpáteční cesty do Prahy. Dopravu zajistila Národní knihovna ČR.

Ve většině navštívených knihoven čekali na komisi zástupci zřizovatele, krajský a regionální metodik. Knihovny měly připravené prezentace, výstavy aktivit, v jednom případě se s komisí spojil pan starosta i z dovolené, aby komisi pozdravil.

Novinkou letošní soutěže byla na podnět garantky soutěže Lenky Pruckové prezentace nominovaných knihoven na Facebooku SKIP, nejdříve v podobě medailonků a po návštěvě komise doplněná o další postřehy a fotografie. Příspěvky byly pro snadnější orientaci doplněny o hashtag #knihovnaroku2021. Prezentaci knihoven zpestřila soutěž o největší počet lajků, ve které se na prvním místě s počtem 479 lajků umístila Místní knihovna Kostice v Jihomoravském kraji. Jako výhru obdržela propagační předměty SKIP a zdravici předsedy SKIP Romana Giebische na svůj Facebook.

Celkem 14 knihoven ze 14 krajů bylo excelentní přehlídkou toho nejlepšího, čím se mohly nominované knihovny pochlubit. A to od té nejmenší, Obecní knihovny Číměř v Kraji Vysočina (210 obyvatel), až po tu největší – Městskou knihovnu Nová Role v Karlovarském kraji (4256 obyvatel).

A které knihovny se letos ucházely o prestižní ocenění Knihovna roku 2021 v kategorii *základní knihovna*?

Interiér knihovny J. M. Hovorky ve Statenicích, Knihovny roku 2021

Foto: Monika Kratochvílová

Místní knihovna Kostice, Jihomoravský kraj, 1906 obyvatel (viz *Čtenář*, 2021, č. 10, s. 366–367)
▪ Knihovna prošla celkovou rekonstrukcí za účelem vybudování komunitního centra pro začleňování ohrožených skupin obyvatel do místní komunity a prostoru pro setkávání místních spolků. Využívá AR aplikace s rozšířenou realitou, organizuje příměstské tábory, nabízí fyzické i online aktivity, např. únikovou hru.

Městská knihovna Nová Role, Karlovarský kraj, 4256 obyvatel

▪ V knihovně vznikly *Hry bez hranic*, soutěž pro děti, do které se zapojují knihovny z celého kraje. Soutěž vrcholí setkáním všech soutěžících družstev v jedné z knihoven, kde se utkají v disciplínách na zvolené téma roku.

Veřejná knihovna Slivenec, Hlavní město Praha, 3750 obyvatel

▪ Menší komunitní knihovna prošla kompletní rekonstrukcí a své prostory nadále vylepšuje. Dvě aktivní knihovnice se spolu s dobrovolnicí úspěšně podílejí na veřejném dění v této městské části. Spolupracují s řadou spolků a v rámci přidruženého komunitního centra a klubu se starají zejména o aktivní využití místních seniorů.

— **Cena Ministerstva kultury**

Obecní knihovna Studnice, Královéhradecký kraj, 793 obyvatel

▪ Knihovnice je zaníceným propagátorem čtenářství s důrazem na místní tradice a lokální historii. Prostory knihovny slouží mimo otevírací dobu v dopoledních hodinách pro školní výuku a besedy pro mateřskou školu.

Výstava záložek v obecní knihovně Číměř, která získala diplom Ministerstva kultury za rok 2021

Foto: Monika Kratochvílová

Místní lidová knihovna Libštát, Liberecký kraj, 958 obyvatel

▪ Menší knihovna, která prošla kompletní rekonstrukcí a je účelně vybavena novým nábytkem. S nástupem nové knihovnice došlo k vytvoření relaxační zóny a vybavení dětského koutku. V knihovně je nástěnka pro vzkazy, na které zanechala pozdrav i hodnotící komise. Návštěvě komise byla přítomna také paní ředitelka Krajské knihovny v Liberci Dana Petřýdesová.

Obecní knihovna Kobeřice, Moravskoslezský kraj, 3331 obyvatel

▪ Knihovna se v roce 2019 přestěhovala do nových a větších prostor Obecního domu. Moderně vybudované zázemí přineslo čtenářům větší komfort. Důvodem pro nominaci je dlouhodobá a kontinuální práce, stálý progres a skvělá práce na poli podpory čtenářství i spolupráce s obcí. Specifikem knihovny je koutek národní sebezáchovy (díla A. Jiráka apod.).

Místní knihovna Postřelmov, Olomoucký kraj, 2988 obyvatel

▪ Knihovna patří mezi neaktivnější a nejlépe vybavené v regionu. Pravidelně se zapojuje také do ekologických projektů (*Odlož mobil v knihovně*).

Městská knihovna Třemošnice, Pardubický kraj, 2925 obyvatel

▪ Knihovnu vede tandem milých a vstřícných knihovnic, které se dlouhodobě věnují práci se čtenáři. Knihovna pořádá besedy se školními kolektivy, přednášky pro širokou veřejnost a podílí se dokonce i na organizaci programu tradičního městského Hvězdičkového plesu.

Návštěva celostátní komise ve Veřejné knihovně Slivenec
Foto: archiv Veřejné knihovny Slivenec

Místní knihovna Mlečice, Plzeňský kraj, 298 obyvatel

▪ Knihovna poskytuje vedle výpůjčních služeb zázemí Dětskému klubu, zaměřenému na hudbu a výchovu ke čtenářství, pořádá filmové večery pro dospělé a sobotní promítání pro děti, setkání nad knížkami, prázdninové výletní exkurze a společné tvoření pro děti i dospělé. Jestli byste hledali knihovnu, která doslova „vstala z popela“, tak Mlečice jsou zářným příkladem.

Knihovna J. M. Hovorky, Statenice, Středočeský kraj, 1358 obyvatel

▪ Když se spojí knihovnice a grafička a spolu se zápalem a touhou posouvají věci a události, může se podařit i přestavba 100 let starého domku na pěknou vesnickou knihovnu, která se stane komunitním a společenským centrem obce, které přiláká i množství dobrovolníků.

— **Knihovna roku 2021**

Obecní knihovna Číměř, Kraj Vysočina, 210 obyvatel

▪ Obec, kde čtvrtina obyvatel vlastní čtenářský průkaz. Knihovnu neberou jen jako výpůjční místo, ale i jako příjemný prostor, kam si rádi chodí popovídat. Výborná je spolupráce s obcí. Knihovna nabízí řadu aktivit, nejen čtenáři knihovny posílají paní knihovnici pohlednice z prázdnin, výjimkou nejsou pozdravy až ze zámoří.

— **Cena Ministerstva kultury**

Místní knihovna v Měrunicích, Ústecký kraj, 322 obyvatel

▪ Knihovna je pro dětské čtenáře i nízkoprahovým kulturním a vzdělávacím zařízením, soustře-

duje řadu služeb rovněž pro dospělé občany. Pravidelné schůzky má v knihovně klub žen, před Vánoci se koná tradiční posezení se seniory, knihovna se podílí na dalších akcích v obci, i když není jejich hlavní pořadatel. Šily se zde roušky pro všechny občany i pro potřeby ústecké nemocnice.

Místní knihovna ve Veselé, Zlínský kraj, 851 obyvatel

▪ Mezi nejlepší aktivity knihovny patří Pohádkové a Strašidelné čtení, Malý veselský spisovatel, Čtenářský klub, výtvarné dílničky, besedy s MŠ a ZŠ Veselá, Veselínova čtenářská výzva pro děti.

Ale jak při každé návštěvě nezapomněl zdůraznit předseda hodnotící komise Radovan Jančář: *Vítězové jste všichni, i když ocenění si může odnést jen jedna knihovna.* Pokud hledáte inspiraci, příklady dobré praxe, navštivte nominované knihovny. Ať už si zvolíte kteroukoli, nejlepší jsou všechny!

MONIKA KRATOCHVÍLOVÁ

| Monika.Kratochvilova@mzk.cz

P. S. Protože to loni nebylo kvůli lockdownu možné, bylo zároveň v kategorii *základní knihovna* uděleno ocenění **Knihovna roku 2020**, které získala **Knihovna Halenkov** ze Zlínského kraje. Redakce *Čtenáře* blahopřeje všem nominovaným i oceněným knihovnám. Vítěze v kategorii *Městská knihovna roku*, *Kamarádka knihovna* i letošního laureáta ceny MARK představíme příště.

Setkání venkovských knihoven tentokrát na Vysočině

Ve dnech 16. a 17. 9. proběhl již sedmáctý ročník semináře *Co venkovské knihovny umějí a mohou*, který je úzce spjatý s celostátní soutěží *Knihovna roku*, každoročně vyhlašovanou Ministerstvem kultury. Z toho důvodu cílí především na neprofesionální a malé profesionální knihovny. Místo konání je vždy spojeno s vítěznou knihovnou předchozího ročníku soutěže. Letošní pořadatel Kraj Vysočina se může pochlubit nejen Knihovnou roku 2019, kterou se stala Místní knihovna Větrný Jeníkov, ale také zcela novou budovou krajské knihovny.

Krajská knihovna Vysočiny (dále jen KKV), která plní také funkci městské knihovny v Havlíčkově Brodě, byla uživatelům zpřístupněna v nových prostorách v dubnu 2020 (pozn. red.: viz *Čtenář*, 2020, č. 12, s. 458–461). Myšlenka propojení skvěle fungující malé venkovské knihovny a velké krajské knihovny nabízející krásné velkorysé prostory, moderní technologie a kvalitní služby nás velmi lákala. Rozhodnutí spojit tato dvě místa a seminář připravit v jejich prostorách bylo jednoduše. Zpětně si dovoluji konstatovat, že to bylo dobré rozhodnutí.

Zahájení a prohlídka KKV

Zahájení semináře jsme umístili do konferenčního sálu KKV. Účastníky přivítala paní ředitelka Jitka Hladíková, místostarosta města Havlíčkův Brod pan Zbyněk Stejskal a vedoucí odboru kultury, památkové péče a cestovního ruchu Kraje Vysočina Ladislav Seidl. Na účastníky dýchla atmosféra dobrých vzájemných vztahů a konstruktivní spolupráce. A to je vždy pěkný začátek.

Následovala komentovaná prohlídka KKV. Pro většinu účastníků to byla první návštěva této knihovny. Novostavba je třípodlažní, v suterénu je umístěn depozitář pro tisíce dokumentů, digitalizační pracoviště a zázemí pro zaměstnance. V přízemí se nachází centrální výpůjční pult, samoobslužná výpůjční a návratová zařízení (self-checky), amfiteátr s živou květinovou stěnou, kavárna, PC učebna, již zmíněný multifunkční

sál, oddělení pro děti a multimediální oddělení. V horním podlaží je umístěno oddělení pro dospělé čtenáře, audioknihy, čítárna a individuální studovny. Na střeše budovy je terasa vybavená sedacím nábytkem s pěkným výhledem na město. Zajímavým prvkem je opláštění budovy, které tvoří systém jedinečné zelené fasády, jež v létě chladí, v zimě ohřívá a zároveň zlepšuje kvalitu vzduchu. Celkově působí prostory velmi vzdušně, interiér je vybaven krásným pohodlným nábytkem, který dodává knihovně atmosféru příjemného prostoru, kde si najde své místo každý. Celková plocha knihovny je 1220 m².

Po prohlídce knihovny byla pro zájemce připravená procházka Havlíčkovým Brodem. Centrem města nás provedl ředitel muzea Vysočiny Michal Kamp. Na dvě hodiny se z nás stali cestovatelé v čase a prošli jsme se městem a jeho architekturou od dob středověkých, kdy se zde těžila stříbrná ruda, přes období, ve kterém se Německý Brod nacházel na obchodní stezce a byl centrem obchodu, až k roku 1945, kdy se přejmenoval na Havlíčkův Brod. Díky skvělému průvodci nám nevadilo ani mírně nepříznivé počasí.

Kdo měl ještě chuť, mohl strávit večer v tvořivém duchu při rukodělném workshopu. Jeho cílem bylo nejen naučit se nenáročnou techniku jednoduše přenositelnou do kterékoli knihovny (v našem případě modrotisk na tašky), ale také seznámit se navzájem a zažít příjemný večer.

Společné foto účastníků letošního 17. ročníku semináře

Foto: archiv Krajské knihovny Vysočiny

Odborný program

Hlavní páteční odborný program proběhl v knihovně Větrný Jeníkov, malé obci s 620 obyvateli. Knihovna sídlí spolu s obecním úřadem a poštou na zámku, který, jak uvedla sama paní starostka Martina Lisová, je „živým“ zámkem. Protože epidemická situace v roce 2020 nedovolila uskutečnit slavnostní vyhlášení soutěže Knihovna roku, využila paní starostka spolu s paní knihovnicí Evou Šamánkovou této příležitosti a předaly tradiční štafetu Knihovny roku do rukou paní Marcely Šulákové z Halenkova (Knihovna roku 2020).

Program zahájil ředitel Knihovnického institutu Národní knihovny ČR (KI NK) Vít Richter. Ve svém příspěvku se zaměřil na dvě zásadní témata: Koncepti rozvoje knihoven na léta 2021 až 2027 a podprogram podpory MK ČR: Veřejné informační služby knihoven (VISK 3). Zdůraznil, že je nezbytné, aby knihovny více rozvíjely digitální služby, a tím z polootevřeného prostoru vytvořily prostor otevřený – například půjčováním e-knih, zpřístupněním Digitální knihovny čtenářům prostřednictvím programu Díla nedostupná na trhu (DNNT) nebo využíváním sociálních sítí nejen ke komunikaci, ale také k pořádání kulturních nebo vzdělávacích akcí. S bezkontaktními službami souvisí i moderní technologie, kterými je nutné knihovny vybavit. VISK 3 má v prioritách podporu moderních technologií (PC, dataprojektory,

vybavení pro interaktivní učebny atd.), půjčováním e-knih, zapojování do regionálních automatizovaných systémů. Program může pomoci také s pořízením biblioboxu nebo selfchecku.

Paní Jiřina Němečková z Obecní knihovny Lomnice (oceněná v Knihovně roku 2019) v příspěvku *Náctiletí, skvělá cílová skupina* ukázala možnosti, jak pracovat s dětmi staršího školního věku. Při knihovně vede divadelní kroužek, který se původně věnoval jen nácvičce představení pro *Noc s Andersenem*. Dnes už se na dětské ochotníky těší i dospělí. Děti si samy vymýšlejí scénáře i vyrábějí kulisy, kostýmy šijí rodiče a přátelé. Postupně už dorůstá další generace – z malých čtenářů se stávají náctiletí, kteří knihovnu nejen navštěvují, ale také pomáhají, jak a kde nejlépe dovedou, k nim vzhlíží ti nejmenší a postupně se zapojují, zkrátka příklady táhnou.

Marie Šedá z KI NK představila dokument *Knihovna v obci – Příručka pro starosty a zastupitele* (pozn. red.: viz *Čtenář*, 2021, č. 3, s. 106–107). Hlavním impulsem pro vznik příručky bylo seznámit představitele obcí se základními informacemi o tom, jak významnou úlohu může mít (a mnohdy už má) knihovna pro společnost/pro komunitu v místě svého působení a že se určitě vyplatí dobrou knihovnu v obci mít. Příručka uceleně informuje, jak knihovnu založit, jak by měla vypadat po fyzické stránce, jaké služby

poskytovat a v neposlední řadě co obnáší profese knihovníka.

Eva Šamánková provedla všechny účastníky nejen historií knihovny Větrného Jeníkova od roku 1993, kdy se z profesionální knihovny rozhodnutím zastupitelů stala knihovna neprofesionální s dvěma hodinami výpůjční doby týdně, přes přelomový rok 2010, ve kterém do knihovny nastoupila nová paní knihovnice s úmyslem postavit knihovnu znovu na nohy. V roce 2015 se z knihovnice stala starostka a do knihovny nastoupila paní Šamánková. Společným úsilím v roce 2017 se knihovna přestěhovala do lepších a větších prostor. V roce 2020 už měla knihovna 250 čtenářů (pro srovnání: v roce 2010 to bylo 30 čtenářů), ročně 80 000 korun na nákup knihovního fondu (kromě knih mají čtenáři k dispozici 300 audioknih, 100 společenských her, Albi tužky a knihy Kouzelného čtení, předplatné na čtyři periodika), pasovala prvňáčky na čtenáře, připravila zajímavé výstavy. Dnes se knihovna běžně spolupodílí na akcích pořádaných v rámci celé obce, zabývá se publikační činností a realizuje mnoho dalších aktivit. Knihovna úzce spolupracuje také se základní školou. Od roku 2016, díky čtenářským dílnám, chodí každý měsíc do knihovny děti mladšího školního věku i v rámci vyučování. Knihovna se stala nedílnou součástí formálního vzdělávání. Abychom si dokázali představit, jak taková čtenářská dílna probíhá, vyzkoušeli jsme si ji prakticky pod vedením paní knihovnice všichni. Osobní zkušenost nic nenahradí! Byla to velmi pěkná a nostalgická chvíle, při které jsme se vrátili do dětství.

Jana Žárská v příspěvku *Ticho, nedotýkat se, neběhat, netřhat... aneb Jaká slova se nehodí do práce s nejmenšími čtenáři* ukázala, jak v Místní knihovně v Černilově pracují s nejmladší generací. Důležitá je spolupráce s klubem maminek „Dvoreček“ a mateřskou školou. Práce s nejmenšími dětmi je hodně tvořivá, podle slov paní knihovnice je nutné smířit se s tím, že po jejich návštěvě knihovny zůstávají na zemi vytahané abecední rozřadovače, zarážky na knihy i samotné knihy. Někdy se stane, že některou je nutné z fondu vyřadit a koupit novou. To je daň za to, že si vychováváme čtenářskou základnu. Pro práci s předškolními dětmi je dobré mít různé pomůcky, které udrží dětskou pozornost. Jedním z velkých pomocníků je divadélko Kamishibai –

pohádkový kuffík. Jednoduché dřevěné kuffíkové divadlo s příběhovými obrázky formátu A3, které propojuje divadlo, vyprávění a čtení. V Černilově se také zapojili do projektu *Bookstart*. Uvítací balíčky dostávají rodiče na vítání občánků spolu s pozvánkou do knihovny a průkazkou pro dítě platnou do šesti let věku. Královehradecký kraj, do kterého černilovská knihovna patří, finančně podporuje knihovny zapojené do projektu. Mohou si tak pořídit pomůcky pro práci s nejmenšími dětmi. A čím nás ještě paní knihovnice inspirovala? V letošním roce do knihovny zakoupili bibliobox a vyhlásili soutěž o to, jaké bude mít jméno. Dnes už mají v Černilově „Plechovou knihovnici“.

Šárka Kalferstová z Místní knihovny ve Svijanech (oceněná v Knihovně roku 2019) v příspěvku *Dospěláci aktivní a spokojení* prezentovala akce zacílené na dospělé a seniory. Kromě tradičních besed a cestovatelských přednášek pořádají pravidelná „posezení u harmoniky“ pro seniory, poznávací jednodenní výlety, jednu ročně výlet pro turisty na celý víkend, *Noc literatury* na netradičních místech, a to vše v obci jen s 303 obyvateli.

Nedílnou součástí odborného programu byla také návštěva Městské knihovny v Jihlavě, která je pověřenou knihovnou nejen pro Větrný Jeníkov, ale také pro dalších 101 knihoven v její působnosti.

Celý seminář jsme ukončili večerním programem opět v prostorách KKV. Nejprve virtuální procházkou po prostorách knihoven soutěžících v Knihovně roku 2019 a potom skvělou gamebookovou hrou „Cesta kolem světa“, která udělala krásnou tečku za letošním setkáním.

Tohle všechno bychom nemohli zažít bez výborné spolupráce a nasazení organizačního týmu. Velké díky za všechny účastníky patří kolegyním a kolegům z KKV, Místní knihovně a obecnímu úřadu Větrný Jeníkov a kolegyním z Městské knihovny v Jihlavě. Na úplný závěr se sluší poděkovat také sponzorům, bez kterých by to „nebylo ono“: Amylonu, a. s., Havlíčkův Brod, CATUSu, spol. s r. o., Havlíčkův Brod, Mlýnu Havlíčkův Brod, spol. s r. o., Pekárně VILÉM, spol. s r. o., a Měšťanskému pivovaru Havlíčkův Brod.

LUCIE MACHÁČKOVÁ

| Lucie.machackova@nkp.cz

Knihovny v novém

Knihovna splněných přání

Knihovna města Ostravy (KMO) procházela od porevolučních let spíše procesem redukce sítě poboček a dlouhé roky sídlila její ústřední knihovna v technicky a prostorově již zcela nevyhovující budově. Naštěstí po roce 2000 docházelo postupně k nápravě neutěšené situace.

Popis situace na úvod

Ústřední knihovna, od roku 1997 sídlící v krásné budově s pasáží v bezprostřední blízkosti známého Sýkorova mostu, prošla v letech 2003–2005 celkovou rekonstrukcí. Většinu poboček jsme postupně přestěhovali do budov ve správě městských obvodů, které zajistily rekonstrukce, tím jsme mj. eliminovali hrozbu výpovědí od soukromých subjektů (J. Trnky, Michálkovice, Hladnov, Svinov, Výškovice, Polanka, Hošťálkovice...). Některé pobočky zůstaly v původních budovách a prošly výraznou stavební rekonstrukcí (Dr. Martinka, Opavská, ústřední knihovna...). Vznikly do-

konce nové pobočky (Vietnamská, Bartovice, V Zálomu). Všechny pobočky prošly postupně revitalizací interiérů. Naším cílem bylo účelnější využití původních prostorů (např. skladů knih), rozšíření půjčoven nebo vytvoření podmínek pro působení klubů: pro seniory, pro rodiče s dětmi, pro teenagery.

Interiérové úpravy přinesly vyčištění prostor od nánosů vybavení let minulých, doplnění interiérů o nové regály, knihovní pulty, sedací a odpočinkový nábytek pro čtenáře a další interiérové prvky. To vše má umocnit příjemný pocit z pobytu čtenářů různého věku, kteří knihovnu

Oddělení pro děti

Foto: Richard Sklář

Foto: Marek Weissbrod

Interiér s praktickým zastíněním oken poskytuje pohodlné posezení a příjemný výhled

společně využívají, a zároveň vytvořit dobré podmínky pro práci personálu.

Usilování o změnu umístění poboček nebo jejich rekonstrukci bylo často během na velmi dlouhou trať. Poslední knihovnou, která prošla po této dlouhé cestě přeměny, je pobočka Podroužkova, působící v rámci ostravské městské části Poruba s cca 70 000 obyvateli.

Co jsme si přáli?

Dnešní pobočka KMO Podroužkova byla v minulosti umístěna v ulici Heyrovského, odkud se musela v roce 2006 vystěhovat, protože nový vlastník dal přednost restauraci. Nedostatek dostupných nebytových prostor v místě nás donutil přestěhovat pobočku do stísněných prostor v budově bývalé mateřské školy na ulici Podroužkova. Více než tři čtvrtiny budovy zabíraly komerční subjekty, byla velmi zchátralá a její okolí neutěšené. Do této miniknihovny přesto přišlo ročně 16 000 čtenářů, kterým jsme půjčili přes 50 000 svazků knih.

Na celkovou rekonstrukci jsme si museli počkat dlouhých třináct let. Svě vize jsme si postupně ověřovali na řadě komunitních akcí – sousedských slavností, které měly za cíl udržet pozornost místní komunity a zjistit její očekávání vůči nové knihovně. Naším přáním bylo získat

pro knihovnu větší prostory, mít v knihovně malou kavárnu, část interiéru nabídnout prospěšné aktivity a zároveň upravit prostory kolem knihovny.

Co jsme dostali?

Dvoupodlažní budovu postavenou v roce 1982. Je sestavena ze dvou vzájemně spojených celků. Přízemí je vyhrazeno dětskému a dospělému oddělení knihovny a literární kavárně, v patře je malý sál a oddělení pro dospělé. V patře druhého celku je multifunkční dělitelný sál s novými konferenčními prostory. Zázemí knihovny tvoří kanceláře, kuchyňky, sociální zařízení. Patra jsou propojena schodišti, výtahem a výtahem pro imobilní návštěvníky. Vstupy do budovy jsou bezbariérové. Z kavárny v přízemí s kapacitou dvaceti míst je přístup na terasu situovanou v parkové části. Vnější fasáda, která byla nově provedena při zateplování v roce 2015 a splňuje všechny potřebné parametry, se jen čistila; vyhovující byla také okna, vyměněná před šesti lety.

Přestavbu podle projektu Projektstudia EUCZ realizovala od září 2019 společnost Beskydská stavební, jejíž nabídka ve výběrovém řízení byla finančně nejpriznivější. Součástí stavby za 50,9 milionu korun včetně DPH byla také úprava

širšího okolí a vnitřní zařízení za cca 6,5 milionu korun. Nábytek je navržen částečně jako mobilní pro možné změny dispozic podle aktuální potřeby nebo konání akcí pro školy a veřejnost, které mají o využití těchto prostor velký zájem.

Ze zrekonstruované budovy nyní knihovna využívá 800 m². Knihovna je vybavena RFID technologií v půjčovnách. Společný vstup do budovy umožňuje vytvoření představy o celkové nabídce služeb a je v něm umístěn také knihobox pro vrácení knih v režimu 24/7. Dospělí čtenáři získali v přízemí prostor pro beletrii a v patře na obdobné ploše klidnější zónu s nabídkou naučné literatury. Oddělení pro děti a mládež nabízí samostatný prostor pro teenagery i prostor pro nejmenší čtenáře. Základní služby knihovny jsme díky existenci dobře vybavených menších a větších sálů rozšířili také o volnočasové a vzdělávací aktivity. Poskytujeme rovněž zázemí společensky prospěšným projektům a aktivitám podporujícím rodinné a mezigenerační soužití. V části knihovny určené pro mládež a ve všech sálech jsou promítací plátna, dataprojektory a klimatizace; zároveň je v celé knihovně umožněno přirozené větrání. Ve společenské části knihovny jsou mimo jiné pro návštěvníky k dispozici závesná houpací křesla, pufy a křesílka, umožňující využít klidné a relaxační zázemí.

Denní kavárnu provozuje sociální podnik Mental Cafe. V druhém patře bezbariérového objektu má nové zázemí organizace Senioři ČR, sdružující více než 400 aktivních lidí vyššího věku.

Po likvidaci nevyhovujícího víceúčelového hřiště a poničených betonových zahradních prvků v okolí budovy vznikl nový park s dětskými hřišti, terasou a parkovací plochou pro návštěvníky knihovny. Park s chodníky a prostory pro odpočinek je doplněn funkčním mobiliářem a dobře osvětlen. Zpevněné parkové cestičky ze štípané žulové dlažby jsou doplněné o betonové šlapáky. U obou nových hřišť jsou dopadové plochy vytvořeny z kvalitního měkkého povrchu. Na jednom dětském hřišti se nacházejí prolézačky a skluzavka, druhé hřiště je určeno pro městský parkour. Nově už prostranství není oploceno a veřejnost má k němu volný přístup. Prostor před vstupem do knihovny je řešen jako rozptýlová multifunkční plocha, kde se mohou konat různé akce. Původní okolní zeleň zůstala z velké části zachována, je revitalizována a doplněna.

Pobočka funguje v novém od února 2021. Rozšíření prostoru, navýšení půjčovných hodin i frekvence aktivit pro veřejnost si souběžně vyžádala uzavření pobočky v nepříliš vzdálené lokalitě, což umožnilo využití jejích knihovnických fondů i zajištění potřebné personální kapacity.

Foto: Richard Sklát

Terasa před kavárnou, na niž navazuje park

Závěrem

Naše přání se splnila. Nyní jsme získali prostor pro spoustu knih a dalších dokumentů, přitom půjčovny jsou tak velké, že nepůsobí přečpaně. Prostor dokonce umožňuje, že v něm můžeme současně půjčovat i pořádat akce, a to buď přímo v půjčovnách, nebo v některém ze samostatných sálů. Výhledy z oken knihovny do zeleně parku, který knihovnu obklopuje, jsou jako živé proměnlivé obrazy. Knihovnu jsme záměrně nechali „volně působit“ a teprve podle potřeb provozu, návštěvníků i personálu ji postupně dotváříme.

Knihovna je umístěna v živé lokalitě sídliště, poblíž nákupního centra a dopravního uzlu MHD. S dobrou knihou se můžete posadit v kavárně nebo na terase, dát si dobrou kávu, a tím zároveň pomoci zdravotně handicapovaným lidem, kteří se v denní kavárně snaží zapojit do běžného života. Děti si mohou na dohled rodičů hrát v parku nebo na některém z hřišť nebo zajít do knihovny (z terasy je vidět přímo do oddělení pro děti). Pokračující komunitní akce přinesly do blízkosti knihovny městské zahradičnické domky pro hmyz. Další aktivity se nabízejí ve spolupráci s místními spolky seniorů při společném vzdělávání, setkávání nebo třeba šití látkových knih pro projekt *S knížkou do života*. Tak každodenně žije naše knihovna splněných přání.

MIROSLAVA SABELOVÁ | sabelova@kmo.cz

Přístupnost knihoven pro osoby se specifickými potřebami z pohledu stavebnětechnické stránky

část 1: Exteriér

Problematika bezbariérové přístupnosti knihoven a jejich služeb pro osoby se specifickými potřebami bývá často považována za okrajovou nebo takřka opomíjenou záležitost, i když z etického hlediska jde o velmi důležité téma zajišťující rovnost příležitostí pro jejich návštěvníky. Budovy a jejich okolí by měly být přístupné všem, nejen aby zpřístupnily tradiční výpůjční a informační služby, ale i pro svou komunitní a vzdělávací roli (workshopy, besedy, vzdělávací programy, autorská čtení aj.). I tyto akce představují pro tuto specifickou skupinu osob určité začlenění do společnosti a důležitý sociální kontakt.

Úvod

Když se v této souvislosti mluví o bezbariérovém přístupu/bezbariérovém prostředí, jedná se o vytvoření takových podmínek přístupnosti (prostoru, informací, akcí apod.), aby došlo k případné kompenzaci specifických potřeb (hendikepu) znevýhodněných osob, které vychází z platné legislativy (viz níže). Stavebně technická přístupnost veřejných staveb v České republice se řídí zejména vyhláškou 398/2009 Sb., vyhláška o obecných technických požadavcích zabezpečujících bezbariérové užívání staveb^[1], českými stavebně-technickými normami^{[2][3][4][5][6]}, technickými předpisy^{[7][8][9][10][11]}, odbornými publikacemi^{[12][13][14]} a metodikami zabývajícími se bezbariérovým užíváním staveb^{[15][16][17]}. Vyhláška 398/2009 Sb. stanoví obecné technické požadavky na stavby a jejich části tak, aby bylo zabezpečeno jejich bezbariérové užívání osobami s pohybovým, zrakovým, sluchovým či mentálním postižením, osobami pokročilého věku, těhotnými ženami, osobami doprovázejícími dítě v kočárku nebo dítě do tří let, dále do této skupiny spadají i osoby obězní či osoby s úrazem (dále jen „osoby s omezenou schopností pohybu a orientace“ nebo „osoby se specifickými potřebami“)^[1].

Knihovna je chápána jako součást veřejné sféry, tzv. veřejná místa/stavby, které by měly být přístupné všem osobám bez omezení (s ohledem na postavení, ekonomické možnosti či hendikep návštěvníků). Samotný požadavek na přístupnost knihovnických a informačních služeb je zakotven i v zákoně č. 257/2001 Sb., zákon o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon)^[18], který stanovuje povinnost veřejných knihoven zajistit přístup k informacím všem osobám bez rozdílu. Protože náhled na zajištění bezbariérového prostředí a výklad potřebných požadavků je dost individuální, vznikla v letech 2011–2015 za účelem stanovení standardu přístupnosti budov knihoven a jejich práce s uživateli s hendikepem specializovaná metodika *Rovný přístup. Standard Handicap Friendly*^[18].

Nepřístupnost jako důsledek chybného záměru či umístění budovy

Pro začátek je nutné se si uvědomit, že nelze jednoznačně říci, že když knihovna v rámci bezbariérového řešení nesplňuje některé z základních požadavků, je automaticky zcela nepřístupnou. Spíše je nutné se zamyslet, co více je možné

dělat pro její zpřístupnění. U provozů knihoven se totiž setkáváme s různým umístěním do prostor sdílených nebo vlastních, které byly primárně určeny třeba i pro jiné účely, než je samotný provoz knihovny. Velikost, počet oddělení a škála různých doplňkových činností jednotlivých knihoven je velmi různorodá, a z tohoto důvodu je i nutné při posuzování bezbariérovosti přistupovat individuálně.

Dnešní doba modernizace a rozmachu výstavby nám přináší i nové designové budovy knihoven, u kterých i přes fakt, že se jedná o nové veřejné budovy podléhající vyhlášce 398/2009 Sb., dochází k závažnému opomíjení základních pravidel bezbariérové přístupnosti. Kvůli tomu se následně dostáváme do stavu, kdy nově vystavěná nebo rekonstruovaná budova knihovny je přístupná pouze za asistence a pomoci personálu pro osoby se specifickým omezením, které jsou tak připraveny o určitý komfort a činnost běžného života, kterou by mohly vykonávat zcela samy. Často je jedná již o nekvalitní koncept návrhu nebo špatnou realizaci stavby nekalifikovanou firmou. Ve finále dochází k tomu, že tyto chyby nikdo neodstraní pro vysoké vícenáklady nebo rozsáhlé zásahy do již vybudovaných konstrukcí, a tak vznikají nové objekty knihoven s nevyhovující přístupností. Nebo provozování knihoven bývají kvůli finančnímu či prostorovému deficitu správnými celky měst a obcí umístovány do stávajících budov, které pro tyto účely nikdy nebyly určeny.

Bohužel, mnohdy na samotném počátku projektu či přesunu knihovny je v návrhu opomenut komplexní náhled na přístupnost řešené budovy z širšího okolí. V dobré víře, že pro tato zařízení získají větší, lepší prostory, jsou knihovny stěho-

vány například z lokací centra do okrajovějších částí, kde obvykle nedojde k odbornému zmapování bezbariérovosti ve vztahu k širšímu okolí či kvalitnímu vyhodnocení bezbariérových podmínek samotné budovy (např. podle^[18]). Kvůli tomu již od počátku tyto budovy nejsou vyhovující a dostatečně přístupné, což kvůli nedostatku financí na potřebné úpravy zůstává i během jejich provozu. I v těchto bariérových případech nejsou knihovny zcela bezmocné. Vystalé nedostatky lze efektivně kompenzovat či zcela odstranit za pomoci různých fondů a finančních projektových podpor. Za tím účelem je nutné závčas vytvořit úzkou spolupráci a komunikaci mezi zřizovateli a provozovateli knihoven.

Přístupnost knihoven

Přístupnosti samotných budov knihoven, jejich stavebně technickému řešení, vybavenosti, orientačnímu systému a koncepci samotného provozu z pohledu návštěvníka knihovny se specifickými potřebami se budu věnovat samostatně jindy, dnes se blíže podívám na druhou a také častěji opomíjenou stránku přístupnosti přilehlého okolí a návaznosti knihovny na exteriér. Zaměřím se na vybrané základní předpoklady bezbariérového přístupu budov knihoven ze širšího okolí tak, aby byla vyhovující pro celé spektrum osob se specifickými potřebami. Uváděné příklady a obrázky k nim jsou čerpány z již uskutečněných bezbariérových mapování v rámci metodiky *Handicap Friendly* v knihovnách ve Zlíně, Kroměříži a Hodoníně.

Obr. 1 – Správné označení a umístění informace u vstupu do budovy o náhradní bezbariérové trase

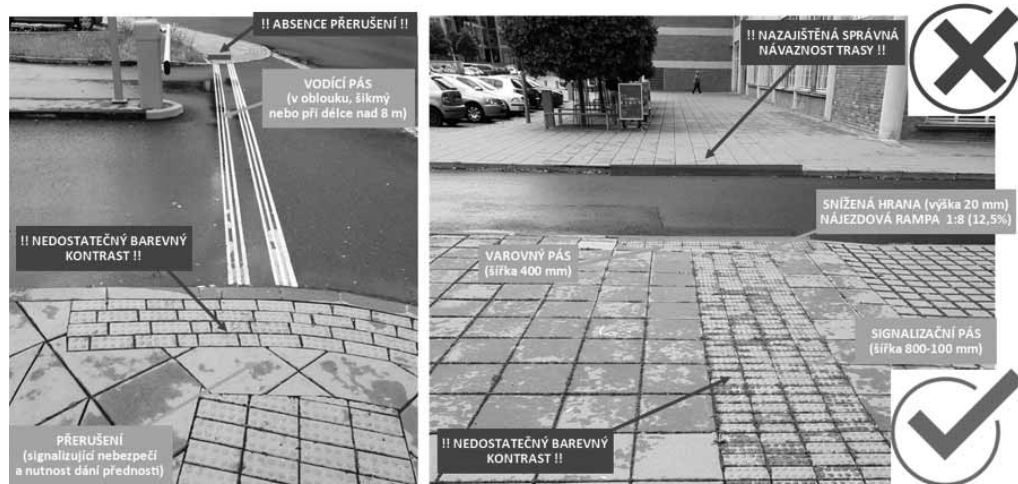
Obr. 2 – Příklad osazení akustického majáčku na vstupu do budovy, který splňuje funkci vodicích linií (vlevo) a příklad chybného technického a kontrastního řešení tohoto vstupu (vpravo)

Základním předpokladem přístupnosti knihoven je jejich samotné umístění. Měly by být umístěny v centru dění města/obce s dobrou dopravní dostupností. V případech, kdy tomu tak není, měla by být zajištěna dobrá návaznost na dopravní uzly, zastávku MHD či parkoviště s příslušným počtem vyhrazených parkovacích stání.

Širší přístupnost budov

Širší přístupnost budovy knihoven je nutné vnímat nejen v úzkém okruhu, v prostorách před vstupem, okolo budovy nebo k prvnímu přechodu, ale je nutné pohlédnout ještě dál a zamyslet se nad otázkou: Jak a odkud nejčastěji návštěvníci přicházejí, když chtějí navštívit tuto konkrétní

knihovnu? Bylo by příliš idealistické, ale i technicky nemožné např. s ohledem na terén přát si, aby byly všechny trasy zcela bezbariérové, ale i tak je často možné navrhnout funkční řešení a vyvinout potřebné aktivity při realizaci a její kontrole tak, aby se docílilo maximálně možné přístupnosti pro všechny. I když všechny trasy do řešené budovy nejsou bezbariérové, je vhodné návštěvníky o této skutečnosti informovat a poskytnout jim kvalitní, přehledné zhodnocení přístupnosti s konkrétním záznamem do mapky. Umístění bezbariérového vstupu či bezbariérové trasy je vhodné viditelně označit a doplnit piktoqramem (viz Obr. 1). Tyto informace je vhodné umístit i na web knihovny a proškolení personál

Obr. 3 – Názorný příklad mapování bezbariérovosti jednotlivých úseků tras

knihovny, aby byl schopen o přístupnosti objektu srozumitelně informovat návštěvníky i telefonicky.

U vytváření takových tras se jedná o jejich vytipování uceleně od jednotlivých bodů zájmů – např. zastávka hromadné dopravy, přestupní uzly, nádraží, náměstí, konkrétní budovy (univerzita, Office park, domov důchodců, škola), parkoviště apod., které jsou těmito trasami propojeny s knihovnou. Trasy je nutné systematicky mapovat a detailně posoudit po celé jejich délce, a to s ohledem na všechny typy hendikepů (zejména pohybový, zrakový a sluchový). Na těchto trasách se soustředíme při posuzování na: sklon, rovinnost, stav a materiál povrchu, výškové rozdíly, odpočinkové plochy, vodicí linie (jak přirozené, tak správně provedené těch umělých), kontrolu instalace doplňkové techniky (např. akustické prvky na přechodech, navigační majáčky), kontrast (vodicích linií, vstupů do budovy, překážek), označení budovy, orientační systém atd.

Celkově je nutné eliminovat možné bariéry, překážky a zkoordinovat samotnou návaznost jednotlivých úseků na sebe (příklad špatného

řešení viz Obr. 2). Názorný příklad mapování bezbariérovosti jednotlivých úseků tras, kde ve vzdálenosti cca 60 m od posuzované knihovny bezbariérová trasa končí „v silnici“ bez jakékoliv návaznosti na protější stranu (viz Obr. 3 vpravo).

Mnohdy na sebe zamýšlené trasy nenavazují a pohyb po nich pro osoby se specifickými potřebami končí nepřekonatelnými bariérami v podobě schodiště, výškového rozdílu vyššího než dva centimetry, cestou plnou špatně umístěných objektů, které působí jako překážky, otevřenou plochou bez vodicích linií apod. Takové trasy jsou pro osoby se specifickými potřebami spíše „překážkovými dráhami“, které lze zolat s vynaložením velkého úsilí nebo pouze s nutným doprovodem. Nedostatečná přístupnost tras a překážky na nich mnohdy dělí tyto osoby od osobní návštěvy budovy knihovny, neboť taková cesta je pro ně stresující nebo často fyzicky takřka nemožná.

PETRA OKŘINOVÁ | Petra.Okrinova@vut.cz
Pokračování příště

LITERATURA:

- [1] Vyhláška č. 398/2009 Sb.: vyhláška o obecných technických požadavcích zabezpečujících bezbariérové užívání staveb.
- [2] ČSN 73 6056. *Odstavné a parkovací plochy silničních vozidel*. Praha: Český normalizační institut, 2011.
- [3] ČSN 73 6110. *Projektování místních komunikací*. Praha: Český normalizační institut, 2016.
- [4] ČSN 73 6110. *Projektování místních komunikací – Změna Z1*. Praha: Český úřad pro technickou normalizaci, 2010.
- [5] ČSN 73 4130. *Schodiště a šikmé rampy – Základní požadavky*. Praha: Úřad pro technickou normalizaci, 2010.
- [6] *Evropská příručka pro přístupné prostředí vytvářené výstavbou*. Praha: ABF, 1995. ISBN 80-901608-2-4
- [7] *European Concept for Accessibility*. Luxembourg: ECA, 2003. ISBN 2-919931-24-5
- [8] *Buildings for Everyone*. England: National Disability Authority, 2002. ISBN 1-870499-03-4
- [9] BS 8300. *Design of buildings and their approaches to meet the needs of disabled people*. Code of practice. 2001.
- [10] TS SŽDC. *Technické specifikace systémů, zařízení a výrobků: dálkově ovládaná zvuková signalizace pro nevidomé doplňující světelné přejezdové zabezpečovací zařízení*. 2. vyd. Praha: SŽDC, 2007.
- [11] TN TZÚS 12.03.04. *Dlažební kostky a dlažební desky se speciální hmatovou úpravou (výstupky, reliéfní povrch) použitelné pro exteriér pro zrakově postižené*.
- [12] MATUŠKA, J. *Bezbariérová doprava*. Pardubice: Institut Jana Pernera, 2009. ISBN 978-8086530-62-8
- [13] POLÁČKOVÁ, Kateřina. *Bydlení bez bariér*. Brno: Liga vozíčkářů, 2011. ISBN 978-80-260-8753-3
- [14] ZDAŘILOVÁ, Renata. *Bezbariérové užívání staveb*. Praha: Informační centrum ČKAIT, 2014. ISBN 978-80-87438-17-6
- [15] ZDAŘILOVÁ, Renata. *Bezbariérové užívání staveb – základní principy přístupnosti (TP 1.4)*. Praha, 2020. Dostupné také z: <https://profesis.ckait.cz/dokumenty-ckait/tp-1-4/>.
- [16] PRAŽSKÁ ORGANIZACE VOZIČKÁŘŮ, a. s. *Metodika kategorizace přístupnosti objektů: kritéria pro zařazení objektů do jednotlivých kategorií z pohledu osob s omezenou schopností pohybu*. Praha, 2014. Dostupné také z: https://zbb.cz/sites/default/files/data-uzivatele/banyrova/PDF2014/metodika_kategorizace_pristupnosti.pdf.
- [17] METODICKÉ CENTRUM ODSTRAŇOVÁNÍ BARIÉR SONS ČR. a. s. *Bez bariér*. Praha, 2019. Dostupné také z: <http://www.sons.cz/bariery>.
- [18] CERNÍŇÁKOVÁ, Eva a Helena HUBATKOVÁ SELUCKÁ, ed. *Rovný přístup - Standard Handicap Friendly: metodická příručka pro práci knihoven s uživateli s postižením*. Praha: Národní knihovna České republiky – Knihovnický institut, 2014. ISBN 978-80-7050-641-7.
- [19] *Zákon č. 257/2001 Sb.: zákon o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovný zákon)*.

Knihovna Eduarda Petišky v Brandýse nad Labem-Staré Boleslavi je stoletou dámou

Příběh této knihovny je úzce spjat s příběhem ženy, která této instituci věnovala téměř sedmdesát let života. Tou ženou byla Jaroslava Kolářová-Kořínková, dlouholetá ředitelka knihovny v Brandýse nad Labem, posléze v Brandýse nad Labem-Staré Boleslavi. Do Brandýsa přišla s rodiči po zabrání Sudet v roce 1938 z Úštěku. Brzy se stala čtenářkou knihovny, kam v sedmnácti letech nastoupila jako knihovnice.

Z historie

O historii knihoven ve dvou samostatných městech, Brandýse nad Labem a Staré Boleslavi, které se mnohem později stanou knihovnou jednou, se dozvídala od pamětníků nebo z písemných dokumentů. Obě knihovny byly otevřeny v lednu 1921 v návaznosti na knihovnický zákon z roku 1919, který definoval povinnost obcí zřídit veřejnou knihovnu. Díky tomuto zákonu má Česká republika nejhustší síť veřejných knihoven na světě. Této skutečnosti si nedávno všimli i v zahraničí: The New York Times a organizace Bill and Melinda Gates Foundation. Nadace manželů Gatesových na toto téma nechala zpracovat výzkum, který zjistil, že v Česku připadá jedna knihovna na každých 1971 obyvatel, což je čtyřikrát více, než činí evropský průměr, a desetkrát tolik, než mají ve Spojených státech.

Ale vraťme se do roku 1921. V Brandýse vznikla Masarykova čítárna a knihovna, ve Staré Boleslavi Veřejná knihovna města Staré Boleslavi. V obou knihovnách byli knihovníky pedagogové, obě knihovny řídily knihovní rady tvořené významnými osobnostmi města. V Brandýse to byl např. Vojta Beneš (bratr prezidenta E. Beneše), který navrhoval nepůjčovat knihy domů, zpřístupnit je jen k četbě v knihovně. V obou knihovnách se knížky domů půjčovaly. Na základě výběru z ručně psaného seznamu jim knihy knihovník připravil a podal přes okénko. Nikdo

Pohled do oddělení pro dospělé v Brandýse nad Labem

v té době netušil, že k půjčování přes okénko se vrátíme v roce 2021...

Rozvoj obou knihoven přerušil rok 1939 a zřízení protektorátu Čechy a Morava. Již v březnu přišla první „očista“ knihovního fondu. Ale i přes složitou situaci šel život dál, knihovny byly otevřené a dál půjčovaly knihy svým čtenářům. Staroboleslavská knihovna si vysloužila článek v *Mělnických listech* z prosince 1944 za nejvíce půjčených knih v okrese. Do brandýské knihovny v tomto roce nastoupila již zmiňovaná Jaroslava Kolářová-Kořínková. Jistě nepředpokládala, že se knihovnické profesi bude věnovat celý život, a to v jedné knihovně.

V roce 1950 se stala vedoucí Okresní lidové knihovny, nejdříve pro okres Brandýs nad Labem

(58 obcí), po reformě státní správy pro okres Praha-východ (141 obcí). Odbornou poradenskou činností, tehdy nazývanou „metodická“, pomáhali profesionální knihovníci zvyšovat úroveň vesnických knihoven. Doba byla nelehká – knihovny se chápaly jako politická zařízení, jejichž úkolem bylo „přispívat k všestrannému vzdělávání pracujících v duchu vědeckého světového názoru“. V letech 1951 a 1954 proběhla další „očista“ knihovních fondů, seznamy závadných knih obsahovaly téměř 10 000 položek.

V roce 1960 došlo k administrativnímu sloučení měst Brandýsa nad Labem a Staré Boleslavi. Pro brandýskou knihovnu byl tento rok důležitý i z jiného důvodu. Byla přestěhována do nových prostor v budově bývalé hospodářské záložny, kde sídlí dodnes. Možnost měnit velkou čítárnu ve výstavní síň dovolila ředitelce a jejímu kolektivu požádat výstavu, besedy a přednášky pro širokou veřejnost. Uvolnění politické a společenské situace v 60. letech umožnilo zvát umělce z řad malířů, grafiků, spisovatelů regionálního a nadregionálního významu. Velmi oblíbené byly např. pravidelné Salóny brandýských výtvarníků, ale i přednášky kolegů z brandýského muzea zaměřené na lokální dějiny, nemluvě o spolupráci se základními a středními školami. Knihovna se stala stánkem kultury ve městě. V roce 1964 nebo 1966 (materiály se neshodují) se pobočkou brandýské knihovny stala nejen knihovna ve Staré Boleslavi, ale i knihovny v menších částech města – v Zápech a Popovicích. Oficiální zápisy o předání poboček jsou až z roku 1968. Na „zlatá šedesátá“ vzpomínala Jaroslava Kolářová nejraději.

Nadešla doba normalizace, zároveň i doba opětovného nedostatku místa. S narůstajícími úkoly okresní knihovny a s přibývajícím počtem knih a pracovníků došlo ke zrušení čítárny, a tím byla omezena možnost pořádání kulturních akcí. Knihovna se jich nevzdala a realizovala je mimo knihovnu, např. v muzeu, klubu mládeže a jinde. Nicméně éra knihovny jako centra kultury ve městě skončila. Proběhla další „očista“ knihovních fondů. Seznam více než 300 autorů byl tajný, obdrželi jej pouze krajští a okresní komi-

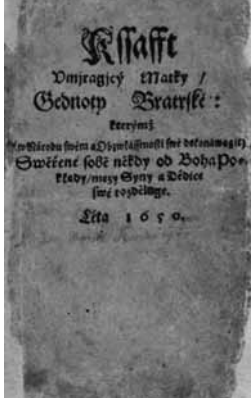

Pobočka knihovny ve Staré Boleslavi

saři, kteří svolávali vedoucí jednotlivých knihoven a seznam zakázané literatury jim diktovali. V archivu knihovny jsou uchovány sešity s ručně psanými jmény nežádoucích spisovatelů, překladatelů, autorů předmluv a doslovů. Vyřazené knihy se uchovávaly ve věži brandýského zámku, kde trávily čas společně s netopýry...

Postupná modernizace

Ale i v této nelehké době, omezené mnoha nařizeními, politickými školeními a aktivy, brandýskoboleslavská knihovna nabízela možnost vzdělávání, kulturního vyžití a trávení volného času nad dobrou knihou obyvatelům města i dalších obcí okresu. V roce 1985 byl zprovozněn bibliobus, který zajížděl do 24 obcí regionu. Jako vedoucí služeb v něm často půjčovala i již bývalá ředitelka Jaroslava Kolářová. Spolupracovala také na předání okresní funkce do Řičan v roce 1988 a převodu knihovny pod město Brandýs nad Labem-Stará Boleslav. Knihovna byla nejdříve organizační složkou města, od roku 1990 příspěvkovou organizací s právní subjektivitou. Paní Kolářovou neminula ani postupná automatizace procesů v knihovně. První počítač se systémem Lanis byl zakoupen v roce 1995 a byl určen pro katalogizaci knih. V letech 2000–2001 pomáhala při rekonstrukci celého patra v budově č. p. 36 pro účely knihovny. Slavnostní otevření proběhlo 3. 7. 2001. Paní Kolářová se zúčastnila také stěhování pobočky ve Staré Boleslavi do nových prostor v roce 2004. Téhož roku došlo k pojmenování Městské knihovny v Brandýse nad Labem-Staré Boleslavi po čestném občanu města spisovateli Eduardu Petiškovi.

J. A. Komenský:
Kšaft umírající matky
Jednoty bratrské
(1650)

Komenský je pravděpodobně nejen jednou z nejčastěji zobrazovaných, ale také nejsnadněji identifikovatelných osobností českých dějin. O Komenského fyziognomii máme poměrně přesnou představu díky soudobým podobiznám, které za učencova života vznikly zejména v Anglii a Nizozemí, jak publikace připomíná.

Následujících devět kapitol se zabývá různými etapami Komenského života, jeho dílem a dobovou atmosférou, událostmi a uměním a dalšími tématy: *Velké theatrum: obrazy člověka a světa, Labyrint světa a svět labyrintů, Rozdělená společnost: doba vymknutá z kloubů, Čas*

Komenského mládí a zrání, Komenský v exilu, Dílna lidskosti, Tolerance a polemika: Komenský ve společnosti evropských vzdělanců, Evropa ve válce a v míru, Komenský jako ikona, symbol a pomník. Zsvěcená hesla komentují nejen Komenského a jeho dobu, ale i četná umělecká díla, portréty, grafiky, obálky knih, díla dobová i soudobá, jak se v nich Komenský projevil, ilustrace a sochy inspirované jeho dílem a osobou. Nechybí prameny a literatura, chronologický přehled, rejstřík autorů literárních a výtvarných děl, seznam vyobrazení a seznam autorů hesel a fotografií. A četné citace z Komenského děl, jako třeba tato známá a tak pravdivá: *Nemilovat knihy znamená nemilovat moudrost. Nemilovat moudrost však znamená stát se hlupákem.*

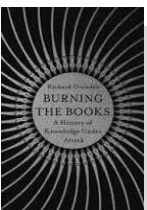
Z rozsáhlé publikace vysvítá mnohovrstevnatý portrét stále ne zcela doceněné osobnosti Jana Amose Komenského i jeho doby, která byla sice nemilosrdná a temná, ale i fascinující a divoká, s místy světlými a nadějnými i bídnými a hrůznými.

MILAN VALDEN | milan.valden@nkp.cz

Z knihovny knihovnické literatury

Zajímavé knižní novinky

Publikace jsou dostupné v Knihovně knihovnické literatury Národní knihovny ČR (https://aleph.nkp.cz/F/?func=file&file_name=find-b&local_base=kk1).

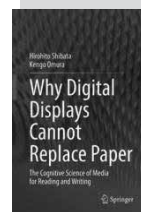
OVENDEN, Richard. *Burning the books: a history of knowledge under attack.* First published in Great Britain. London: John Murray, 2020. 308 s. ISBN 978-1-5293-7875-7

Knihovny a archivy byly napadány od starověku, ale jsou také ohroženy v moderní době. Znalosti, které dnes chrání, čelí záměrnému ničení a úmyslnému zanedbávání. Podfinancované knihovny bojují o samotnou existenci. Kniha předkládá

poutavé, až „akční“ téma útoků na knihovny a ničení knih v nich uložených. Neohlíží se ovšem jen do dávné historie, ale bohužel i té velmi nedávné a částečně i do současnosti – příběh začíná ve starověké Mezopotámii a končí na Facebooku a Twitteru. Autor se spíše podrobněji soustřeďuje na konkrétní epizody, než aby se pokoušel napsat komplexní historii. Rozebírá metody a motivy těch, kteří se snažili spálit, pohřbit nebo vymazat texty, které dokumentují historii lidstva. Na druhé straně vyzdvihuje správce

těchto znalostí (knihovníky, archiváře a další), kteří často museli projevovat svou odvahu a ochotu riskovat své životy při snaze o záchranu uchovávaných dokumentů.

Zničení Alexandrijské knihovny popisuje jako varovný příběh o nebezpečí plíživého úpadku v důsledku podfinancování a obecné ignorace institucí, které uchovávají a sdílejí znalosti. V podstatě v průběhu celého středověku se objevují nejrůznější případy ničení a pálení knih. V knize je popsána destrukce drahocenných knih během války, kterou vedl anglický panovník Jindřich VIII. s kláštery. Podobné násilí bylo typické v celé reformační Evropě. Nechybí příběhy spojené s čistkami během nástupu třetí říše a v průběhu druhé světové války nebo války v bývalé Jugoslávii, během které byla například záměrně ostřelována Národní a univerzitní knihovna Bosny a Hercegoviny v Sarajevu. Jedna z kapitol je věnována spisovateli Franzi Kafkovi a jeho přání, aby jeho dílo bylo po jeho smrti zničeno. Současnou hrozbu – obrovské množství materiálu online – označuje autor jako „digitální potopu“. Problémem podle něj je, že většinu těchto dat vlastní technologičtí giganti Google a Facebook, jejichž cílem je spíše obchod než veřejné dobro.

SHIBATA, Hirohito a Kengo OMURA. *Why digital displays cannot replace paper: the cognitive science of media for reading and writing.* Singapore: Springer, [2020], ©2020. xix, 181 s. ISBN 978-981-15-9475-5

Kniha popisuje řadu experimentů, jejichž cílem bylo analyzovat vlastnosti papíru jako nosiče informací a digitálních displejů při čtení a psaní a odpovědět na následující otázky: Proč je snadné číst na papíře? Proč je snadné soustředit se na čtení na papíře? Proč je snadné myslet při psaní nebo kreslení na papír? Publikace se snaží odpovědět právě na tyto otázky, a to na základě kognitivních experimentů s jednotlivými typy médií. Typické pro papír je, že se na něm snadno čte. Má to jednoduchý důvod, kterým je snadná manipulace. Jako další silná stránka papíru se může vnímat to, že se jedná spíše o pracovní

médium než prezentační. Některé experimenty také naznačují, jak vyvinout digitální média pro čtení a psaní. Kniha bude jistě zajímat všechny, kteří chtějí získat vědecké znalosti v oblasti četby a psaní na papírové nosiče nebo chtějí pracovat efektivněji při používání papírových a digitálních nástrojů (např. pedagogové), ale také může být dobrým zdrojem informací při vývoji digitálních zařízení nebo služeb spojených se čtením a psaním.

KISIŁOWSKA, Małgorzata. *Biblioteki publiczne w kryzysie: doświadczenie pierwszego etapu pandemii.* Warszawa: Wydawnictwo Naukowe i Edukacyjne SBP, 2021. 275 s. Nauka, Dydaktyka, Praktyka; Tom 202. ISBN 978-83-65741-69-1

Práce M. Kisiłowské *Veřejné knihovny v krizi: zkušenost z první fáze pandemie* je velmi zajímavou analýzou, která ukazuje, jak polské veřejné knihovny fungovaly v první fázi epidemie COVID-19. Období pandemie a zavírání obchodů a služeb přímo nabízí téma knihoven v krizi. Otázka, zda ovlivnila knihovny, je tak ve skutečnosti pouze rétorická. Nástup pandemie znamenal důsledky, často velmi závažné, pro všechny subjekty, včetně kulturních institucí. Uzavření kin, divadel, komunitních center a knihoven znamenalo životy všech lidí spojených s tímto odvětvím: umělců a tvůrců, manažerů a organizátorů, animátorů a pedagogů, redaktorů, knihovníků a nakonec i příjemců a účastníků kulturního života. Otázka by tedy spíše měla znít: Jak fungují knihovny a knihovníci v současné krizové situaci? Jaké zkušenosti získaly polské knihovny v období svého úplného uzavření pro návštěvníky a poté s postupným obnovováním kontaktů a návštěv? V knize je popsáno období od 1. 1. do 31. 7. 2020. Přiblíženy jsou právní předpisy související s pandemií, které ovlivňovaly činnost knihoven, dopady pandemie na společnost a kulturní sektor v Polsku, změny pracovních postupů, školení, spolupráce knihoven, komunikace s uživateli, online aktivity a mnohá další témata.

VLADANA PILLEROVÁ | vladana.pillerova@nkp.cz

Levitující pavilon. Dostavba Jihočeské vědecké knihovny v Českých Budějovicích. ERA21 [online]. 2021 [cit. 2021-10-5]. Dostupné z: <https://www.era21.cz/cs/clanky/clanky/2021-09-27-levitujici-pavilon-dostavba-jihoceske-vedecke-knihovny-v-ceskych-budejovicich/>.

Článek popisuje dostavbu Jihočeské vědecké knihovny v Českých Budějovicích za 168 milionů korun. Autory stavby jsou architekti Ladislav Kuba a Tomáš Pilař. Nová budova (přístavba) byla otevřena v únoru 2021. Článek představuje názory čtyř lidí, kteří se zabývají architekturou a uměním, na tuto stavbu a její dopady na život ve městě a na budoucí činnost knihovny. Pozastavují se například nad tím, jak tato stavba má naplňovat *Koncepci rozvoje knihoven na léta 2021–2027* či být knihovnou 21. století.

EDA. Bystřické knihovny aneb Čtení vede k umění a umění k mnohonásobné radosti, užitku a slávě. Zpravodaj města Bystřice pod Hostýnem [online]. 2021, (9), 38 [cit. 2021-10-5].

Další díl série článků o Městské knihovně v Bystřici pod Hostýnem. Tentokrát se dostáváme do 50. let dvacátého století, kdy se měnila nejen politická situace, ale také například skladba fondu. Větší důraz se kladl na politickou, zemědělskou, ale také dětskou literaturu. Kromě všeobecných pravidel byl zaveden „nový fenomén“ volného výběru, meziknihovní výpůjční služba, která v malých knihovnách fungovala spíše až od 60. let. Došlo k přejmenování knihoven. Článek se zaměřuje na situaci této konkrétní instituce – změnu na postu vedoucího knihovny, besedy organizované pro občany, stěhování knihovny do zcela nevyhovujících prostor, naplňování výpůjček podle plánu apod.

FARNÍKOVÁ, Irena. Radotínská knihovna slaví sté narozeniny. *Noviny Prahy 16* [online]. 2021, (9), 9 [cit. 2021-10-5].

Autorka článku, dlouholetá vedoucí Místní knihovny Radotín, popisuje historii knihovny, jejíž počátky se datují do roku 1921. Dalším mil-

níkem pro knihovnickou práci byl rok 1948, kdy došlo k politickým změnám, které se posléze projeví v práci knihoven. Radotínská knihovna byla knihovnou střediskovou až do roku 1974, kdy byl Radotín připojen k Praze. Vzpomínkový článek se věnuje stěhování knihovny, rekonstrukci objektu, zpracování knihovního fondu do elektronické podoby aj. Popisuje, jaký vliv měla pandemie na pokles čtenářů a výpůjček, ale i na složení knihovního fondu a služby knihovny.

(MRŠ). Zažijte ostravské knihovny trochu jinak. *Moravskoslezský deník* [online]. 2021, (229), 2 [cit. 2021-10-5]. ISSN 1213-5577. Dostupné z: <http://www.moravskoslezsky.denik.cz/>.

Pátého ročníku Festivalu ostravských knihoven se zúčastnily kromě jiných tyto instituce: Moravskoslezská knihovna v Ostravě, Knihovna města Ostravy, Univerzitní knihovna Ostravské univerzity, knihovna Galerie výtvarného umění Ostrava a další. Lákadlem letošního programu je tzv. questing s otázkami „Co ukrývají ostravské knihovny?“ Kromě questingu je připraven zajímavý doprovodný program.

JAKEŠ, Stanislav. Knihovnam ubyli čtenáři. Podle knihovníků za to může covid. *iDNES.cz. Ostrava* [online]. 2021 [cit. 2021-10-5]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/ostrava/zpravy/knihovny-ctenari-pokles-zajmu-budoucnost.A210930_629357_ostrava-zpravy_zah.

Trend klesajícího počtu čtenářů a výpůjček zaznamenali mj. v Knihovně Petra Bezruče v Opavě, Moravskoslezské knihovně v Ostravě a Knihovně Třinec. Všechny tyto knihovny se snažily přizpůsobit covidové době například posílením výpůjček elektronických knih, doručováním knih domů, zavedením výdejních okýnek, doručováním knih prostřednictvím Zásilkovny apod. Knihovny se také snaží svou činnost přesunout do elektronického prostředí, kde lze nalézt například online přednášky. V knihovnách se zamýšlejí nad budoucím směřováním těchto institucí, ať již ve formě zavedení nových služeb, nebo zaměřením na dětské čtenáře apod.

Od roku 2017 se i německé knihovny zapojují do celostátní iniciativy Otevřená společnost s názvem Společnost volá, letos s mottem *Prosím rušte!*. Třetí sobotu v červnu se spojují soukromé osoby i organizace pod heslem „stoly a židle ven“ a snaží se zapojit veřejnost do aktuálního dialogu nad lokálními i celostátními problémy. Od roku 2017 se již uskutečnilo cca 1000 diskusních panelů, kterých se zúčastnilo více než 50 000 osob. Německá profesní organizace knihoven BIB organizuje tuto aktivitu v knihovnách, nabízí diskutérům prostory knihoven, které jsou příjemným, bezpečným prostředím, vhodným ke svobodnému šíření informací, prosazování živé pospolitosti a podporu kreativních nápadů. Dny Otevřené společnosti jsou šancí na setkání, cennou výměnu informací s lidmi mimo naši sociální bublinu, otevírají nové perspektivy a povzbuzují nás k přemýšlení a jednání, k sociální pospolitosti a společné debatě. Knihovny v rámci těchto iniciativ nabízejí plakáty, hry, pohlednice a metodické pokyny, poskytují pomoc při moderování diskusí, nabízejí účastníkům celou řadu svých knih, vstupují do vzájemných konverzací na nízkoprahovém základě. Jejich záměrem je aktivně se zapojovat do komunitní společnosti, definovat svoji neutralitu a upozornit na situace, ve kterých jsou ještě dnes lidé diskriminováni za svoje postoje a činy. (*BuB Forum Bibliothek und Information – Jahrgang 73, Nr. 6, 2021, s. 292–293*)

Mnoho knihoven na jihu Afriky neshromažďuje komplexní data. Crowdsourcing je účinný nástroj, který zapojuje veřejnost do sběru chybějících údajů. Jde o proces získání potřebné služby, nápadů, příspěvků, pomoci při řešení problémů od velké skupiny lidí. Na základě zadání nebo výzvy je veřejnost požádána o spolupráci na určitém úkolu. V této oblasti mohou být nápomocny právě veřejné knihovny. Celkem 23 afrických zemí nyní představuje kvalitativní a kvantitativní projekt crowdsourcingového zapojení knihoven. Jen v rámci Nigérie se do projektu zapojilo více než 38 knihoven. Knihovny v afrických zemích se snaží o propojení s místními stakeholdery a zapojení do širšího rozvoje svých komunit jako potenciální partneři spolupráce. Projekt ukázal velké výho-

dy crowdsourcingu a obrovský potenciál zapojení místní komunity. Výhodou crowdsourcingu bylo nejen dosažení sběru dat, ale také pozitivní motivace zapojených účastníků k budoucím aktivitám a udržitelnosti projektu. Projekt prokázal, že knihovníci na jihu Afriky vytvářejí lokálně autoritativní soubor dat prostřednictvím vlastního crowdsourcingového úsilí. Ačkoliv tato data byla původně určena k usnadnění propojení s rozvojovými organizacemi, důležité je i propojení mezi jednotlivými knihovnami. (*IFLA Journal – Volume 47, Number 2, June 2021, s. 168–181*)

Fake news jsou toxickou potravou nejen pro slovenské knihovny. Internet, původně zamýšlený jako nástroj demokratizace společnosti, se stal živnou půdou pro účinné šíření falešných zpráv. Internet zbavil knihovny monopolního postavení v oblasti zprostředkování informací. Informační prostor je každodenně atakován novými hoaxy a dezinformacemi, které prostřednictvím alternativních webů, řetězových emailů a hlavně sociálních sítí uživatele přesvědčují, manipulují, vyvolávají v nich strach a emoce a apelují na další šíření. Dezinformace nemusí být zcela klamavé, velmi často míchají objektivní zkušenost s nepravdou. Cílem je vyvolat zdání pravdivosti a v komunikaci vyvolat chaos nebo konflikt. Pojmy hoax nebo fake news označují informace, které jsou v drtivé míře úplně lži nebo výmysly. Všechny uvedené pojmy se však ve veřejné diskusi zaměňují a jejich význam není úplně ustálený. Falešné zprávy jsou toxickou potravou pro náš mozek – otravují duši člověka, poškozují jeho zdraví i schopnost důvěřovat a dělat informovaná rozhodnutí. Také se podepisují na zhoršování mezilidských vztahů a celkovou kvalitu života. Ve společnosti přinášejí destabilizaci, degradují hodnoty a normalizují projevy, které zvyšují radikalizaci společnosti a snižují schopnost tolerance. Dosah je zjevný – dojem, že se tu už ničemu nedá věřit. Lidé si o jedné události přečtou několik verzí a neví, která je objektivní. Ve společnosti klesá důvěra v oficiální instituce, autority a média. A zde mohou hrát významnou roli knihovny s ověřenými informacemi. (*Knížnica – ročník 22, číslo 2, 2021, s. 40–49*)

Před 400 lety, **3. 12. 1621**, se narodil **Bohuslav Balbín** († 1688), český literát, historik, kněz, zeměpisec a pedagog, významná osobnost českého baroka; jako jezuita se účastnil rekatolizace, jako vlastenec patřil mezi obhájce českého jazyka; napsal např. *Rozpravu na obranu jazyka slovanického, zvláště pak českého* či *Směs rozprav o dějinách českých*; psal výhradně latinsky.

Před 220 lety, **7. 12. 1801**, se narodil **Johann Nepomuk Nestroy** († 1862), rakouský divadelník, herec, operní zpěvák, dramatik a satirik, autor her *Zlý duch Lumpacivagabundus aneb Lutrský trojlístek*, *Talisman*, *Sňatky na železnici*, *Svoboda v Kocourkově*, *Náčelník Večerní vánek neboli Hody divých mužů* a jiných.

Před 120 lety, **9. 12. 1901**, se narodil **Ödön von Horváth** († 1938), německy píšící dramatik a spisovatel, který pocházel z Rakouska-Uherska; k jeho nejznámějším hrám patří *Povídky z Vídeňského lesa*, *Víra, naděje, láska*, *Neznámá ze Seiny* či *Figarův rozvod*.

Před 90 lety, **9. 12. 1931**, se narodil **Ladislav Smoljak** († 2010), český filmový, televizní a divadelní režisér, scenárista a herec, čelní postava Divadla Járy Cimrmana, spoluautor většiny her tohoto divadla, režisér známých filmů (*Vrchní, prchni!*, *Jára Cimrman ležící, spící*, *Rozpuštěný a vypuštěný* aj.), spolupracovník Zdeňka Svěráka.

Před 130 lety, **10. 12. 1891**, se narodila německá básnička, prozaička a překladatelka **Nelly Sachsová** († 1970), nositelka Nobelovy ceny za literaturu (1966); od roku 1940 žila ve Švédsku; česky vyšel výběr z básní *Zatmění hvězd*.

Před 50 lety, **11. 12. 1971**, zemřel **Karel Konrád** (* 1899), český spisovatel a novinář, člen skupiny Devětsil, autor knih *Robinsonáda*, *Rinaldino*, *Dinah*, *Dvojitý stín*, *Rozchod!*, *Sředozemní zrcadlo*, *Fanfáry a hrany*, *Na černé hodince*, *Epigramy*, *Nezpomínky* a jiných.

Před 200 lety, **12. 12. 1821**, se narodil francouzský spisovatel **Gustave Flaubert** († 1880), který se proslavil romány *Paní Bovaryová*, *Citová výchova* a *Salambo*; dále napsal např. dramatický text *Pokušení svatého Antonína*, soubor *Tři povídky*, několik neúspěšných divadelních her, ironicky a satiricky pojatý *Slovník přejatých*

myšlenek; poslední román *Bouvard a Pécuchet* zůstal nedokončen (stal se námětem známého českého televizního seriálu *Byli jednou dva písaři* z roku 1972).

Před 50 lety, **18. 12. 1971**, zemřel **Alexandr Tvardovskij** (* 1910), ruský sovětský básník, prozaik a novinář. Roku 1950 byl jmenován šéfredaktorem časopisu *Novyj mir*, roku 1954 byl však odvolán pro liberální tendence časopisu po Stalinově smrti. Po svém opětovném jmenování roku 1958 udělal z časopisu středisko literárních sil snažících se pravdivě zobrazovat sovětskou skutečnost (publikoval zde například Alexandr Solženicyn). Od roku 1965 byl vystaven stále silicím útokům sovětských reakčních sil, které jej roku 1970 donutily vzdát se místa šéfredaktora. V češtině vyšly jeho knihy *Voják Ťorkin*, *Země Muravie*, *Dům u cesty*, *Lyrika*, *Okno do věčnosti*, *Právem paměti*, *Lyrické sloky* a další.

Před 160 lety, **19. 12. 1861**, se narodil italský spisovatel židovského původu **Italo Svevo** († 1928; vl. jménem Aron Ettore Schmitz), představitel modernismu, autor románů *Život pana Alfonsa*, *Senilita* a *Vědomí a svědomí Zena Cosiniho*; česky vyšly také výběry z povídek *Povedený kousek* a *Krátká sentimentální cesta a jiné povídky*.

Před 140 lety, **24. 12. 1881**, se narodil španělský básník **Juan Ramón Jiménez** († 1958), nositel Nobelovy ceny za literaturu (1956); česky vyšly knihy *Stříbrák a já* a *Daleké zahrady*.

Před 130 lety, **26. 12. 1891**, se narodil americký spisovatel **Henry Miller** († 1980), autor ve své době skandálních a zakazovaných románů *Obratník Raka*, *Obratník Kozoroha* a *Tiché dny v Clichy* či trilogie *Růžové ukřižování* (*Plexus*, *Nexus* a *Sexus*).

Před 40 lety, **29. 12. 1981**, zemřel **Miroslav Krleža** (* 1893), chorvatský spisovatel, básník, publicista a encyklopedista; v češtině vyšly např. romány *Návrat Filipa Latinovicze*, *Banket v Bli-tánii* a *Na pokraji rozumu*, cyklus novel *Charvátský bůh Mars*, eseje *Kartografie lidské hlouposti*, básně *Balady Petrici Kerempuha* nebo cyklus her a próz *Vrazi a falešní hráči*, obsahující mj. i dramata *Páni Glembayové* a *Léda*.

Portréty archiv autora

Sestavil MILAN VALDEN | milan.valden@nkp.cz

Knihovna splněných přání s. 405–407

↑ Interiér dětského oddělení

Foto: Richard Sklář

← Foyer knihovny (pohled při vstupu od hlavního vchodu); vpravo za tzv. mechovou stěnou vchod do kavárny Foto: Marek Weissbrod

↑ Pohled na hlavní vstup do knihovny

Foto: Richard Sklář

↑ Mental Café – tréninková kavárna v knihovně

Foto: Marek Weissbrod

← LED osvětlení u vybraných polic s knihami

Foto: Marek Weissbrod

Mezinárodní knihovnická konference

Kniha ve 21. století knihovna žije

#komunitní
#smart
#trendy

15.–16. 2. 2022
Slezská univerzita v Opavě

www.k21.fpf.slu.cz

SLEZSKÁ
UNIVERZITA
V OPAVĚ

Moravskoslezská
vědecká knihovna
1951—2021

SDRU K

SKIP10 | Moravskoslezský
a Olomoucký kraj